

DE COLLECTIEVE SCHULDSANERINGSREGELING

Introductie van een burgerlijk faillissement ?

Kris Dubois

Onder wetenschappelijke begeleiding van
Prof. Dr. Eric Dirix

INLEIDING

De dualiteit tussen het handels- en burgerlijk recht komt het meest tot uiting in de afwezigheid van een collectieve vereffeningregeling voor de schulden van de onvermogene die geen koopman is. De ongewenste gevolgen van deze situatie, waarbij schuldeisers elk hun eigen “*invorderingswedloop*” organiseren en debiteurs zich dienen sterk te maken voor elke aparte schuld en voor verschillende bevoegde rechters, nopen tot een wetgevend optreden. Ook het burgerlijk recht heeft nood aan een collectieve vereffeningregeling.

Het wetsvoorstel van 4 april 1995 “*ter voorkoming en bestrijding van overmatige schuldenlast*”¹ beoogt echter meer dan enkel en alleen de instelling van zo’n collectieve “*vereffenings*”-regeling. Aldus lijkt de “*levens-lange*” aansprakelijkheid van particuliere debiteurs -één van de belangrijkste hoekstenen van het privaatrecht, neergelegd in de artikelen 7 en 8 Hyp. W.- en haar soms uiterst onbillijke gevolgen, niet langer gewenst. Waar bij dit voorstel ook in ons recht de gedachte van “*schone lei - fresh start*” ingang vindt, verdient de term collectieve schuldsaneringsregeling de voorkeur.

Deze nieuwe benadering kan bovendien niet los gezien worden van de gewijzigde faillissementsfilosofie waar aan de rehabilitatie van de gefailleerde eveneens een belangrijke plaats wordt toegemeten. Ondanks een soms verregaand parallelisme strekt zij er echter geenszins toe het burgerlijk faillissement in ons recht te introduceren. Het uitgangspunt van deze regeling is immers niet de verdeling van het bestaande actief onder de schuldeisers, maar wel een “*herbetoetsing*” van de financiële situatie van de debiteur die een nieuwe start in zijn leven en dat van zijn familie mogelijk moet maken, terwijl de schuldeisers toch geheel of gedeeltelijk worden terugbetaald. Deze laatsten

¹ Wetsvoorstel ter voorkoming en bestrijding van overmatige schuldenlast, *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/4. Verder geciteerd als Wetsvoorstel nr. 274/4.

dienen zich hiertoe eerder tot de toekomstige inkomsten dan tot het bestaande vermogen van de schuldenaar te richten.

Al heeft de indrukwekkende lijst aan wetenschappelijke studies en statistieken -die echter amper de koppen van enkele betere kranten hebben gehaald- volgens sommigen geen realiteitswaarde en ontbreekt bij velen nog steeds het besef dat schuldoverlast een structureel gegeven is, toch blijkt uit het regeerakkoord, uit de voorstellen die door verschillende fracties werden ingediend, alsmede uit de grondige parlementaire voorbereiding en de symbolische goedkeuring van dit voorstel door de Kamer een bezorgdheid die, laat daar geen twijfel over bestaan, uitermate terecht is.

Thans werd de tekst van het door de Kamer goedgekeurde wetsvoorstel, op vraag van de Vice-Eerste Minister en de Minister van Economie, onderzocht door een groep deskundigen. Daar het uit hun onderzoek resulterende wetsontwerp "*betreffende de collectieve regeling van schulden*"² duidelijk geïnspireerd is op het wetsvoorstel nr. 274/4, geldt dit laatste als uitgangspunt voor deze bijdrage. Waar nodig zal naar het nieuwe ontwerp worden verwezen.

I. SITUERING VAN DE PROBLEMATIEK VAN SCHULD-OVERLAST

Waar schuldoverlast niet tot het ervaringsveld behoort van de modale burger in dit land, blijkt uit een enquête door het Centre Coopératif de la Consommation in samenwerking met de N.B.B. en U.C.L. dat momenteel wellicht meer dan 300.000 personen met problemen van overkreditering te kampen hebben.³

Indien er dan al een vaag besef van deze problematiek aanwezig is, dan wordt dit bovendien al te vaak opgehangen aan beeldflarden uit televisie-reportages, waar het profiel van de betrokkenen wordt gereduceerd tot dat van het "*klassieke sociale geval*": (al dan niet gewild) werkloos, onvoldoende geschoold, ... Echter, voornoemde voorstelling dekt niet de volle lading. Zelfs de meest begoeden komen door onvoorspelbare tegenslagen in situaties van schuldoverlast terecht.

Ten slotte worden, wat de aard van de schulden betreft, autofinancieringen, hypothecaire kredieten, consumentenkredieten, procedurekosten, ... gemeenzaam als voornaamste boosdoeners bij het ontstaan van overmatige schuldenlast beschouwd. Toch dient te worden opgemerkt dat niet zozeer de aard van deze schulden, doch wel het samenspel ervan in combinatie met occasionele

² Nog niet gepubliceerd. Verder geciteerd als Wetsontwerp.

³ Het aantal personen dat zich werkelijk in een situatie van schuldoverlast bevindt -waarbij als criterium het voorhanden zijn van ten minste vier beslagen lastens de betrokkene werd gehanteerd- wordt door de Nationale Kamer der Gerechtsdeurwaarders geraamd op 24.000.

factoren als jobverlies, ziekte, echtscheiding, ... meestal doorslaggevend zijn om tot situaties van overmatige schuldenlast te besluiten.

II. DE BESTAANDE WETGEVING EN DE OPPORTUNITEIT VAN DE VOORGESTELDE REGELING

A. DE BESTAANDE WETGEVING

Door velen werd de opportuniteit van de voorgestelde regeling in vraag gesteld. In het kader van de overbestedingsproblematiek kan inderdaad niet worden voorbijgegaan aan de vigerende rechtsregels en de recente maatregelen die de debiteur steeds meer -goede en minder goede- remedies ter hand hebben gesteld en die zowel preventief als curatief op voornoemde problematiek toepasselijk zijn. Als belangrijkste kunnen worden vermeld: artikel 1244, tweede lid B.W.; artikel 59 van de Wet van 4 augustus 1992 op het hypothecair krediet; de Wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet; artikel 731 e.v. Ger.W. Ook de Wet van 14 januari 1993, waarbij aan het beslagrecht een menselijker gestalte werd gegeven⁴, heeft met “*relatief*” succes een evenwicht weten te creëren tussen enerzijds de verhaalsrechten van de schuldeisers, en anderzijds het recht van de debiteur op een menswaardig bestaan. Bovendien zijn in de courante praktijk van onder meer gerechtsdeurwaarders⁵ en O.C.M.W.’s gewoontes en constructies gegroeid die op deze problematiek toepasselijk zijn. Het gevaar bestaat dat juist door een wettelijke regeling aan hun huidige efficiëntie afbreuk wordt gedaan.

B. DE OPPORTUNITEIT VAN EEN NIEUWE REGELING

Hoewel vandaag dus reeds meerdere juridische instrumenten ter bestrijding van overmatige schuldenlast voorhanden zijn, blijken deze ontoereikend om de overkrediteringsproblematiek “*in zijn geheel*” te overzien.

Dat het huidig quasi-juridisch vacuüm inzake de “*collectieve*” behandeling van schulden onaanvaardbare effecten tot gevolg heeft, blijkt duidelijk. Het is zoals mevr. CORBISIER-HAGON tijdens de parlementaire voorbereiding stelt, “*Les actions individuelles ne résolvent que les situations de jour en jour en faisant reporter l'échéance de l'effondrement et de la catastrophe au lendemain...*”.⁶ Bovendien wordt deze problematiek nog steeds te zeer vanuit het oogpunt van de consument benaderd terwijl, gezien haar complexiteit, een multidisciplinaire aanpak vereist is.

De noodzaak van een wettelijk optreden mag echter niet leiden tot een zoveelste bijzondere wetgeving. Iedereen heeft er baat bij dat een regeling

⁴ DIRIX, E., *Beslagrecht*, Leuven, 1994, 37. Verder geciteerd als DIRIX, E., *Beslagrecht*.

⁵ DIRIX, E., “De gerechtsdeurwaarder in het executierecht”, *De gerechtsdeurwaarder*, 1994, nr. 1, 1-19. Verder geciteerd als DIRIX, E., *De Gerechtsdeurwaarder*.

⁶ *Gedr.St.*, Kamer, 1992-93, nr. 1074/1, 2.

wordt uitgewerkt die complementair is met de bestaande wetgeving terzake. Bovendien dient de wetgever zich te hoeden voor de bodembescherming van schuldenaars, waardoor het verantwoordelijkheidsgevoel van deze voor de door hen gemaakte schulden volledig teloor zou gaan.⁷

C. WETTELIJKE INITIATIEVEN

De Kamer van Volksvertegenwoordigers keurde op 7 april 1995 een wetsvoorstel “*ter voorkoming en bestrijding van overmatige schuldenlast*” goed.

Sinds het begin van de jaren negentig⁸ werden in het Parlement verscheidene wetsvoorstellen ter bestrijding van schuldoverlast ingediend. Hoewel ze allen een gemeenschappelijk doel voor ogen hebben -met name de bestrijding van schuldoverlast bij particulieren- verschillen ze gevoelig wat hun uitvoeringsmodaliteiten betreft.

Het wetsvoorstel “*betreffende het burgerlijk uitstel van betaling en de gerechtelijke kwijting van schulden*”, ingediend door de heren VAN DER MAELEN en DIELENS⁹, beoogde de instelling van een procedure tot uitstel van betaling voor de vrederechter.

Elke particulier die zich in de onmogelijkheid bevindt om zijn vervallen en opeisbare schulden te voldoen, zou -mits de naleving van een aanzuiveringsplan- hierop een beroep kunnen doen. Door bemiddeling van een “*plan-beheerder*” van het O.C.M.W. wordt in een minnelijke fase gepoogd een aanzuiveringsplan tot stand te brengen tussen schuldenaar en schuldeisers. Lukt de minnelijke fase niet, dan wordt onverwijld overgegaan naar een gerechtelijke fase, waar de vrederechter een aanzuiveringsplan kan “*opleggen*”. Indien zelfs uitstel van betaling geen uitkomst meer biedt, kan de debiteur om een gerechtelijke “*kwijting van schulden*” verzoeken.

Het wetsvoorstel “*tot wijziging van het Gerechtelijk wetboek met het oog op de invoering van een procedure tot regeling in der minne of door de rechter in geval van uitvoerend beslag*”, ingediend door mevr. CORBISIER-HAGON¹⁰, strekt tot bescherming van de schuldenaar tegen wie uitvoerend beslag dreigt.

Elke fysieke persoon die voor diezelfde schuld nog geen uitstel genoten heeft, zou onder bepaalde voorwaarden de optredende gerechtsdeurwaarder om een ontwerp van collectief aanzuiveringsplan kunnen verzoeken. Indien deze er

⁷ DOMONT-NAERT, F., “Un pas vers l'introduction d'une procédure de règlement collectif des dettes en droit belge”, *Droit de la consommation*, Brussel, 1995, nr. 28, 301.

⁸ Ook voorheen werd reeds ruimschoots aandacht geschonken aan het probleem van overmatige schuldenlast. Zie onder meer wetsvoorstel Hanquet, *Gedr.St.*, Senaat, 1981-82, nr. 124 en DE LEVAL, G., *o.c.*

⁹ Dit voorstel werd voor het eerst ingediend tijdens de zittingsperiode 1990/91 onder nr. 1617/1 en werd later vervangen onder de nrs. 274/1-1991/92, 274/2-91-92, 274/3-1991/92), 274/4. Tenslotte, na het aanbrengen van enkele technische wijzigingen, werd het hemomen onder nr. 154/1-1995/96.

¹⁰ Dit voorstel werd eerst ingediend onder nr. 661/1-91/92 en later vervangen door nr. 1047/1-1992/93.

niet in slaagt een unaniem akkoord tussen partijen tot stand te brengen kan de beslagrechter, op vraag van een der partijen, een aanzuiveringsplan op-leggen.

Ook in het wetsvoorstel “*ter voorkoming en beperking van schuldoverlast*”, ingediend door de heer MAYEUR en mevr. BURGEON¹¹ wordt gestreefd naar een billijk evenwicht tussen de rechten van de schuldeisers en die van schuldenaars. Andermaal wordt vooreerst gepoogd een minnelijke schuldsaneringsregeling uit te werken met behulp van een planbeheerder. Bij mislukking van deze minnelijke fase kan de vrederechter een aflossingsplan opleggen. Ten slotte, indien het inkomen van de schuldenaar in dusdanige disproportie staat tot de lasten zodat zelfs een plan geen oplossing meer kan bieden, kan de rechter schuldkwijting toestaan.

D. DE STAND VAN ZAKEN

De drie bovengenoemde wetsvoorstellen, de wetgeving in de ons omringende landen en de opmerkingen van talrijke deskundigen werden uitvoerig onderzocht en besproken door de bevoegde Kamercommissie¹², hetgeen resulteerde in de tekst die werd aangenomen door de Kamer op 7 april 1995 en die werd overgezonden naar de Senaat.¹³

Op verzoek van de Vice-Eerste Minister en Minister van Economie werd de door de kamer aangenomen tekst onderzocht door een groep deskundigen, bestaande uit Prof. Dr. E. DIRIX, mevr. F. DOMONT-NAERT, Prof. Dr. G. DE LEVAL en Prof. Dr. J. LAENENS. Daar het uit hun onderzoek resulterende wetsontwerp “*betreffende de collectieve regeling van schulden*” duidelijk geïnspireerd is op het wetsvoorstel nr. 274/4 en er aan de krachtlijnen van het voorstel niet werd geraakt, zal laatstgenoemd voorstel als uitgangspunt voor deze bijdrage blijven gelden. Om zoveel mogelijk overeenstemming met de bestaande procedureregels te verwezenlijken, voegt zij in het Gerechtelijk Wetboek een vijfde deel bis in met als opschrift “*De collectieve regeling van schulden*” dat de artikelen 1675/1 tot 1675/17 bevat. Waar nodig zal naar het wetsontwerp -dat thans is neergelegd bij de Raad van State- worden verwezen.

III. DE COLLECTIEVE REGELING VAN SCHULDSANERING

A. ALGEMEEN OVERZICHT

Artikel 1134 B.W. -één van de fundamentele hoekstenen van ons recht- bepaalt: “*Alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, strekken de partijen*

¹¹ *Gedr.St.*, Kamer, 1993-94, nr. 1324/1.

¹² Commissie voor het bedrijfsleven, het wetenschapsbeleid, het onderwijs en de nationale wetenschappelijke en culturele instellingen.

¹³ *Gedr.St.*, Senaat, 1994-1995, 1393-1.

die ze hebben aangegaan, tot wet. Zij kunnen niet herroepen worden dan met wederzijdse toestemming of op de gronden door de wet erkend". Nog één van de andere peilers in ons recht, met name het verhaalsrecht van de schuldeisers, neergelegd in de artikelen 7 en 8 Hyp. W., is bij de studie van deze problematiek van wezenlijk belang. Hij stelt dat "*wie geld schuldig is, moet betalen en dit op straffe van beslag of faillissement*".¹⁴

Aangezien elke inbreuk op deze beginselen de rechts- en contractszekerheid in het gedrang kan brengen, dienen ze met de meeste omzichtigheid te worden gehanteerd. Daarom voorziet het wetsvoorstel vooreerst in een minnelijke fase waar het de partijen zelf -onder begeleiding van een door de rechter aangeduide schuldbemiddelaar- toekomt met unanimité af te wijken van hun initiële overeenkomst, met een herstel van de financiële situatie van de schuldenaar tot doel. Aangezien hierbij niet geraakt wordt aan de beginselen die aan het verbintissenrecht ten grondslag liggen, heeft de wetgever terecht gepoogd zoveel mogelijk gevallen van schuldoverlast reeds in deze fase een oplossing te laten krijgen.

Zonder een gerechtelijke dreiging zouden echter weinig of geen schuldeisers bereid gevonden worden om in eigen vlees te snijden, met uitholling van de minnelijke fase tot gevolg. Daarom werd de wetgever verplicht ook in een gerechtelijke fase te voorzien die -bij falen van de minnelijke fase- automatisch intreedt en waarbij de rechter aan de partijen een door hem ontworpen aanzuiveringsplan kan opleggen.

Dus, de schuldeiser die in de minnelijke fase te zeer op zijn recht staat, vertrappt het, aangezien hij bij een gerechtelijke aanzuiveringsregeling het risico loopt een plan opgelegd te krijgen dat nog veel minder aan zijn wensen beantwoordt. Dit zou en zal voor de partijen een aansporing (moeten) zijn om reeds in de minnelijke fase tot een vergelijk te komen.

B. TOEPASSINGSGBIED

Schuldenaars die gebruik wensen te maken van de voorgestelde regeling dienen blijkens het voorgestelde artikel 1675/1 Ger.W. aan vijf voorwaarden te voldoen, met name;

1. FYSIEKE PERSOON

Het doel van het ontwerp is geweest een oplossing te bieden voor situaties van schuldoverlast bij fysieke personen. De bepalingen zijn dan ook niet aangepast om op rechtspersonen van toepassing te kunnen zijn.¹⁵

2. WOONPLAATS IN BELGIË

¹⁴ DIRIX, E. en DE CORTE, R., *Zekerheidsrechten*, Antwerpen, 1992, 29.

¹⁵ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 84.

De wetgever meende enkel die personen in bescherming te moeten nemen die gedurende de procedure hun woonplaats hebben in België. Daarmee wordt bedoeld dat de schuldenaar het centrum van zijn belangen moet hebben in België, waarbij de inschrijving in het bevolkingsregister (enkel) een belangrijke aanwijzing is. De plaats waar de verzoeker hoofdzakelijk verblijft, geldt als woonplaats.

De oorzaak van deze vereiste ligt voor de hand. Het ontbreken ervan zou de taak van de schuldbemiddelaar en de rechter immers te zeer bemoeilijken.

3. GEEN KOOPMAN ZIJN OP HET OGENBLIK VAN HET VERZOEK

Aan kooplieden werden door het handelsrecht reeds meerdere remedies ter hand gesteld die zowel preventief als curatief op de problematiek van schuldoverlast toepasselijk zijn. Het betreft met name het faillissement, het handelsrechtelijk uitstel van betaling en het gerechtelijk akkoord. Ook hieraan worden thans ingrijpende wijzigingen aangebracht.¹⁶

Om niet in concurrentie te treden met deze vigerende rechtsregels diende de wetgever de toegang tot voorgestelde regeling aan enkele groepen te ontzeggen.

Het betreft vooreerst de personen die, op het ogenblik van hun verzoek, koopman zijn in de zin van artikel 1 W.Kh. Handelaars die zouden voldoen aan de voorwaarden om deze procedure op gang te brengen, bevinden zich immers (bijna) in staat van faillissement. Zij “*genieten*” als handelaar de bescherming van voornoemde procedures.

Daarnaast gaat het om personen die, op het ogenblik van hun verzoek, nog geen zes maanden hun handel hebben stopgezet. Indien men een ex-handelaar binnen de zes maanden na de stopzetting van zijn handel tot voorgestelde regeling zou toelaten, kan er -aangezien hij tot zes maanden na de stopzetting van zijn handel kan worden faillietverklaard- een ongewenste interferentie ontstaan met het handelsrecht. Daarom bepaalt het tweede lid van artikel 1675/1 van het voorstel dat deze slechts een verzoek tot collectieve regeling kunnen instellen, nadat zes maanden zijn verlopen.

Ten slotte dienen ook die personen in beschouwing te worden genomen die geen handelaar meer zijn, maar die wel het voorwerp hebben uitgemaakt van een faillissementsprocedure. Deze kunnen eerst beroep doen op deze regeling nadat het faillissement is afgesloten, dit wil zeggen nadat de sluiting van de verrichtingen van het faillissement werd uitgesproken.

In de memorie van toelichting bij het nieuwe ontwerp wordt gesteld dat -om interferentie met het nieuwe ontwerp van faillissementswet¹⁷ te vermijden- de wettekst de toegang tot de regeling eveneens zou moeten ontzeggen aan de

¹⁶ Zie art. 81 Ontwerp Faill.W., *Parl.St.*, Kamer, 1995-96, nr. 330/1.

¹⁷ Ontwerp Faill.W., *Parl.St.*, Kamer, 1995-96, nr. 330/1.

oud-koopman die het voorwerp heeft uitgemaakt van de nieuwe faillissementsprocedure en die, aangezien hij niet verschoonbaar¹⁸ werd geacht, nog tot de betaling van de bij de faling verklaarde schulden gehouden is. Deze overweging stemt echter niet overeen met de doelstellingen van de wetgever, met name om al diegenen op te vangen die bij andere regelingen uit de boot vielen. Dat ook een oud-koopman met restschulden na faillissement tot deze categorie behoort blijkt trouwens ondubbelzinnig uit artikel 1675/1. Dat er zich inderdaad -maar ook enkel op het vlak van de kwijting van schulden in hoofdsom- een probleem stelt van interferentie met de nieuwe faillissementsprocedure, mag er dus niet toe leiden dat deze personen de toegang tot de procedure wordt ontzegd.

Om het toepassingsgebied van de voorgestelde regeling zo ruim mogelijk te houden, werd gekozen voor de toepassing van het criterium van “*de hoedanigheid van de schuldenaar*” en niet voor een onderscheid naargelang “*de aard van de schulden*” waarbij bv. elke “*beroepsschuld*” zou worden uitgesloten.¹⁹ Door het hanteren van laatstgenoemd criterium zouden er verschillende groepen van natuurlijke personen ontstaan die allemaal in hetzelfde (benarde) financiële schuitje zitten, maar waar slechts aan een beperkte groep een helpende hand zou worden geboden. Dergelijke ontwikkeling kan en mag niet worden toegejuicht.

Zodoende geldt als uitgangspunt dat alle schulden -ongeacht hun aard- van een niet-handelaar onder voorgestelde regeling vallen. Dit heeft onder meer tot gevolg dat ook beoefenaars van vrije beroepen en landbouwers op deze regeling aanspraak kunnen maken.

Toch zal verder op het bijzondere karakter van sommige schulden worden gewezen.

4. ZICH IN DE ONMOGELIJKHEID BEVINDEN OM ZIJN OPEISBARE EN NOG TE VERVALLEN SCHULDEN TE DELGEN

Als antwoord op de vraag “*vanaf wanneer*” een situatie van schuldoverlast zich aanbiedt, werd gekozen voor een “*subjectieve maatstaf*”, met name wanneer de debiteur, rekening houdend met de collectiviteit van zijn schulden, over onvoldoende activa beschikt om zijn opeisbare en nog te vervallen schulden te voldoen. Deze afweging dient te gebeuren door de rechter daar zowel de criteria van het “*commercieel*” faillissement als deze die gesteund zijn op een verhouding vermogen/schulden onaangepast zijn.

¹⁸ De verschoonbaarheidsgedachte - zoals die blijkt uit het voorgestelde artikel 81 van het Ontwerp van Faillissementswet - houdt in dat de gefailleerde die verschoonbaar wordt geacht niet meer kan worden vervolgd door de schuldeisers die hun schuldvordering hebben aangegeven in het faillissement.

¹⁹ Voor de bespreking in de commissie over de aard der schulden als criterium voor schuldoverlast, zie *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 110.

Een objectieve maatstaf zoals het beslag²⁰ is niet soepel genoeg en miskent volledig de individuele dimensie van deze problematiek. Het is duidelijk dat men niet van schuldoverlast kan spreken zodra de debiteur het voorwerp van een dwanguitvoering uitmaakt. Ook sluit de afwezigheid van beslagmaatregelen het bestaan van schuldoverlast niet uit.

De vraag of -in vergelijking met het vereiste van de staking der betalingen en het wankelen van het krediet in het faillissementsrecht- deze toestand al dan niet duurzaam moet zijn, dient genuanceerd te worden beantwoord. Enerzijds kan een persoon bezwaarlijk met een bedrijf worden gelijkgesteld en dient het vereiste van “*duurzaamheid*” ondergeschikt te worden gemaakt aan het vereiste van de “*overmatigheid*” van de schuldenlast in functie van het inkomen van de schuldenaar en zijn gezin. Anderzijds wijst de “*onmogelijkheid*” er toch op dat het niet om een tijdelijk, maar wel om een structureel probleem gaat. Loutere liquiditeitsproblemen lijken op zich dus onvoldoende om tot een ontoereikend actief of schuldoverlast te besluiten.²¹ In zulk geval kan men immers een beroep doen op de bestaande regels. Anders oordelen zou bovendien overbelasting van de bevoegde rechtbank tot gevolg hebben.

Een welslagen van een schuldsaneringsregeling veronderstelt een goed beeld op de schuldsituatie van de debiteur. Hoewel aansluiting bij het bestaande recht steeds wenselijk is, diende -om dat doel te bereiken- het vereiste van artikel 1415 Ger.W. te worden losgelaten.²² Om bij deze regeling te worden betrokken is het voldoende dat een opeisbare schuld “*bestaat*”. Het is niet vereist dat de schuldeiser reeds het initiatief tot uitvoering heeft genomen. Daarnaast wordt het ook mogelijk om personen voor wie een situatie van schuldoverlast in de toekomst onafwendbaar is, tot de regeling toe te laten door ook de “*nog te vervallen schulden*” in het plan op te nemen. Toch moeten ook deze een zeker en onvoorwaardelijk karakter hebben. Het gaat daarbij onder meer om de in de komende maanden te betalen huurprijzen, de maandelijksse afbetalingen van leningen, ... Ook betwiste vorderingen dienen in acht te worden genomen.

Daar de wetgever uitholling van de reeds bestaande instrumenten ter bestrijding van overmatige schuldenlast heeft willen voorkomen, veronderstelt de toepasselijkheid van onderhavige regeling in beginsel het bestaan van schuld-“*en*”. Immers, indien men bv. een persoon die “*enkel*” geconfronteerd wordt met een afbetalingsprobleem ten aanzien van één

²⁰ Zo voorzagt het voorstel van mevr. CORBISIER-HAGON oorspronkelijk enkel in een bescherming van de schuldenaar tegen wie beslag geschiedt. Zie *Gedr.St.*, Kamer, 1992-93, nr. 1047/1.

²¹ DIRIX, E., “Overmatige schuldenlast en de consument : beslagrechtelijke aspecten”, *Jura Falc.*, 1991-92, nr. 4, 140.

²² Waar artikel 1415 Ger.W. in principe “*zekere, vaststaande en opeisbare*” schulden veronderstelt om tot bewarend beslag te kunnen overgaan, lijken deze ontoereikend om een goed beeld van de schuldenlast te geven. Daartoe dient ook rekening te worden gehouden met nog te vervallen en betwiste schulden.

consumentenkrediet tot de regeling zou toelaten, zou -aangezien onderhavig voorstel inzake betalingsfaciliteiten en gevolgen veel verder gaat- geen debiteur zich nog geroepen voelen de toepassing van artikel 38 van de Wet op het Consumentenkrediet te vragen. Toch heeft de wetgever nagelaten te bedingen dat een toegang tot deze procedure, zonder eerst beroep te hebben gedaan op de andere instrumenten, onmogelijk is. Men kan zich immers gevallen voorstellen waar dit toch geen effect zou hebben gehad.

5. DE AFWEZIGHEID VAN KENNELIJKE KWADE TROUW

Te allen tijde dient te worden vermeden dat een solvabele schuldenaar van de procedure gebruik zou maken om aan de betaling van zijn schulden te ontsnappen. Om misbruiken te voorkomen bepaalt artikel 1675/1, eerste lid :

“Ingeval de schuldenaar zich kennelijk te kwader trouw onvermogen heeft ... gemaakt om aanspraak te kunnen maken op deze procedure, kan niet om een ... collectieve regeling van schulden worden verzocht”.

Waar omtrent het stellen van het goede trouw-vereiste in de gerechtelijke fase (art. 1675/13) unaniem akkoord bestond, werd tijdens de voorbereidende besprekingen uitvoerig getwist²³ over de vraag of die ook bij de aanvang van de procedure (art. 1675/1) diende te worden gesteld.

Sommigen voerden aan dat het stellen van het vereiste van de goede trouw bij de ingang van de procedure de toegang tot de regeling al te zeer zou beperken. Zij wezen daarbij op mogelijke misbruiken door de schuldeisers die reeds bij de aanvang van de procedure tot een systematische afwijzing zouden leiden en aldus de procedure zouden uithollen. Bovendien ondervindt men in Frankrijk problemen door het stellen van deze vereiste.²⁴

Toch lijkt het ons ongewenst het vereiste van de goede trouw -zelfs bij de aanvang van de procedure- (geheel) los te laten. Ter staving van deze zienswijze kan als belangrijk argument naar voren worden gebracht dat met dit voorstel naar aansluiting met het bestaande recht diende te worden gezocht. Vermits het vereiste van de goede trouw gesteld wordt in artikel 1244 B.W., in artikel 38 W. Consumentenkrediet, ..., dient een aanzienlijk onevenwicht in de procedurevoorwaarden te worden vermeden. Immers, hoe zou men het verschil in behandeling -bv. het soepeler optreden ten aanzien van iemand met meerdere schulden dan ten opzichte van iemand met één schuldverantwoorden? Hierin schuilt een duidelijke discriminatie. Bovendien zou door het ontbreken van deze vereiste laksheid worden gecreëerd in hoofde van bepaalde schuldenaars die, wetende dat ze zich uiteindelijk toch uit de slag zullen kunnen trekken door gebruik te maken van de aanzuiveringsregeling, veeleer dan in een vroegere fase -wanneer de schade nog kan worden beperkt- een beroep te doen op andere instrumenten.²⁵ Daarbij mag men ook niet vergeten dat aan de ontvankelijkheid van het verzoek belangrijke rechtsgevolgen zijn gekoppeld. Het laten ingaan van deze rechtsgevolgen zonder controle op de goede trouw is niet zonder gevaar. Indien de toegang tot de procedure aan een schuldeiser te kwader trouw wordt geweigerd, betekent dit tenslotte niet dat hij aan zijn lot wordt overgelaten. Ook hij kan immers terugvallen op een bestaansminimum, op de regels betreffende onbeslagbaarheid van goederen e.a.²⁶

Waar het “wetsvoorstel 274/4” enkel die personen uitsloot welke zich bij het aangaan van de schulden kennelijk te kwader trouw onvermogen hadden gemaakt “om aanspraak te kunnen maken op de procedure”, lijkt men in het nieuwe wetsontwerp, door alle personen uit te sluiten welke “kennelijk hun onvermogen hebben bewerkt”, een vaag doch werkzaam criterium te hebben gevonden om enerzijds misbruiken te voorkomen en anderzijds de procedure toch voldoende toegankelijk te houden. Een louter verkeerde inschatting door

²³ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 114.

²⁴ HULS, N., o.c., 266.

²⁵ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 40.

²⁶ DIRIX, E., *De gerechtsdeurwaarder*, 14.

de schuldenaar van zijn financiële draagkracht op het ogenblik van het ondertekenen van een contract leidt aldus niet zomaar tot uitsluiting. Hetzelfde geldt voor de schuldenaar die -zoals in vele gevallen- bij het aangaan van een krediet om andere schulden te voldoen de kredietverlener een vervormd beeld geeft van zijn vermogenssituatie. Het vereiste dat de kwade trouw “*kennelijk*” dient te zijn impliceert dat een “*misstap*” in het verleden niet zonder meer doorslaggevend kan zijn. De afweging dient te gebeuren door de rechter. Door deze bepaling kan bovendien de afwezigheid van een “*verdachte periode*” zoals in het faillissementsrecht worden opgevangen. De opzettelijke uitdunning van het actief door giften, verkoop aan spotprijzen, ... kan hier worden gesanctionneerd door aan de debiteur de toegang tot de procedure te ontzeggen. Aldus is er ook in het kader van deze problematiek geen reden om aan het vermoeden van goede trouw te raken. Het is aan de schuldeisers dit vermoeden voor de beslagrechter te ontkrachten.

C. DE MINNELIJKE AANZUIVERINGSREGELING

1. PROCEDURELE ASPECTEN

a. **Gemeenschappelijke procedurele aspecten voor de minnelijke en gerechtelijke fase**

1. De procedure moet snel, soepel, goedkoop en toch accuraat zijn

De procedure dient te voldoen aan een viervoudige vereiste; snelheid, soepelheid, doeltreffendheid en strikte kostenbeperking. Eén van de voorname bezwaren die men tegen de huidige gang van zaken kan inbrengen, is dat de debiteur verscheidene procedures voor verschillende rechters op gang moet brengen met langdurige rechtsgangen, hoge procedure-kosten en afwezigheid van eenvormige rechtspraak tot gevolg. Daarom wordt geopteerd om één rechter -met name de beslagrechter- ruime bevoegdheid te geven om kennis te nemen van het collectief der schulden. Bovendien dienen korte termijnen in acht te worden genomen. Tenslotte kan niet elk gebrek leiden tot nietigheid of verval.

2. De bevoegdheid van de rechter

Met het oog op een grotere doeltreffendheid en de gevolgen van deze -volgens sommigen te- verregaande procedure indachtig, is een rechterlijke controle te allen tijde geboden. Zelfs tijdens de minnelijke fase kan de rol van de rechter -gezien zijn controletaak- dus niet herleid worden tot het louter “*acteren*” van het akkoord.²⁷ Immers, opdat deze procedure enige kans tot slagen zou

²⁷ Blijkens artikel 1675/15 § 4 ziet de beslagrechter - naar analogie met wat in artikel 1396 Ger.W. is bepaald voor het beslagrecht - ten allen tijde toe op de naleving van de bepalingen inzake collectieve regeling van schulden.

hebben, dienen ter “bevroezing” van de vermogenstoestand van de debiteur verregaande rechtsgevolgen aan de ontvankelijkheid van het verzoekschrift te worden verbonden. Het zou daarbij niet zonder gevaar zijn deze te laten intreden zonder voorafgaande rechterlijke controle.

Op de discussie welke rechter het best geplaatst is om in deze problematiek op te treden zal in dit kort bestek niet verder ingegaan worden. Door dit wetsvoorstel wordt de beslagrechter -door zijn bestaande bevoegdheden en ervaring ter zake- naar voor geschoven.²⁸ Zijn bevoegdheden dienen, vooral in de gerechtelijke fase, duidelijk te worden omschreven. “*Het beeld van een opportuniteitsrechter die zijn eigen afweging in de plaats van die van partijen stelt, is ongewenst*”.²⁹

3. Kenmerken van de vonnissen (art. 1675/14)

Vermits het niet illusoir is te denken dat schuldeisers, door het aanwenden van rechtsmiddelen, de procedure op de lange baan zouden schuiven, zijn in beginsel alle vonnissen uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande hoger beroep en zonder borgstelling. Dit geldt echter niet voor de vonnissen gewezen op eenzijdig verzoekschrift. Bovendien worden alle vonnissen -behoudens die gewezen op eenzijdig verzoekschrift- geacht te zijn gewezen op tegenspraak ten aanzien van alle partijen.

4. Voorwaarden voor elke aanzuiveringsregeling

Elke aanzuiveringsregeling, zowel minnelijke als gerechtelijke, dient vervat te liggen in een plan. Planmatig tewerk gaan is niet alleen noodzakelijk om vat te krijgen op de vermogenssituatie van de debiteur, het heeft bovendien een preventieve werking. Gehoopt wordt immers dat de schuldenaar de planmatige beheersing van zijn vermogen na afloop van de procedure verder zet.

Bovendien moet het plan aan twee fundamentele vereisten voldoen (art. 1675/3, 3°).

Vooreerst dient het een herstel van de financiële toestand van de schuldenaar mogelijk te maken. De partijen of de rechter dienen -eventueel rekening houdend met de in artikel 1675/10 gestelde voorwaarden- een plan uit te werken dat de schuldenaar in staat stelt zijn schulden op termijn af te betalen. Het is daarbij niet alleen zinloos de schuldenaar boven zijn krachten te beproeven, ook worden ingevolge artikel 1675/13 aan de niet nakoming van de opgelegde maatregelen zware sancties gekoppeld.

²⁸ Over de uitvoerige discussie omtrent de keuze van de beslagrechter als bevoegde rechter, zie *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 124.

²⁹ DIRIX, E., *De gerechtsdeurwaarder*, 14.

Bovendien dient bij het ontwerpen van een plan rekening te worden gehouden met de minimale drempel waaronder de schuldenaar met zijn gezin niet mag gebracht worden: er moet hem een menswaardig bestaan gegarandeerd worden.³⁰ Het spreekt derhalve voor zich dat de rechter niet tot verwerping van het verzoek kan besluiten omdat de verzoeker weigert niet voor beslag vatbare goederen prijs te geven en dat zo'n weigering evenmin als blijk van kwade trouw kan worden gekwalificeerd. In deze optiek kan de wending, die met artikel 1675*undecies* § 4 van het nieuwe ontwerp wordt genomen, niet worden toegejuicht. Blijkens dit artikel zou de rechter -op eigen initiatief- van de regels inzake bescherming, vervat in de artikelen 1408 tot 1412 Ger. W., kunnen afwijken door een speciaal gemotiveerde beslissing. Waar dit bij kwijtschelding van het geheel der schulden in hoofdsom en op initiatief van de debiteur nog enigszins verantwoord zou zijn, lijkt het in alle andere gevallen verwerpelijk. De minimumgrens van bestaansmiddelen, bedoeld bij artikel 2 § 3 van de Wet van 8 juli 1976 moet door de rechter echter ontgensprekelijk worden geëerbiedigd.

b. Publiciteitsregeling

Het hoeft geen betoog dat de schuldbemiddelaar, de rechter en zeker ook de schuldeisers inzicht moeten krijgen in de vermogenssituatie van de debiteur om de aanzuiveringsregeling tot een goed einde te brengen. Hiertoe werd door het voorstel een publiciteitsregeling uitgewerkt, welke hier kort wordt behandeld.

De schuldeisers en eventuele borgen worden opgespoord langs de debiteur die deze in zijn verzoekschrift dient aan te geven (art. 1675/4). De debiteur zal hierbij zorgvuldig en volledig tewerk moeten gaan. Het bewust niet vermelden van bepaalde schuldeisers, ... zou immers kunnen worden gesanctioneerd met het verval van de aanzuiveringsregeling (art. 1675/13). Bovendien moet de bemiddelaar kennis nemen van de berichten van beslag, afstand en overdracht. Indien er zich onroerende goederen bevinden in het onderpand van de debiteur, gelden dezelfde regels inzake overschrijving als voor bewarend beslag op onroerende goederen (art. 1675/5 § 4).

Volgens het oorspronkelijke wetsvoorstel diende de bemiddelaar het verzoek tot aanzuiveringsregeling en de datum van einde of verval ervan op de berichten van beslag, delegatie en overdracht te laten vermelden. Deze bekendmaking wordt geregeld op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats van het beslag. De voorwaarden van deze bekendmaking worden echter over het algemeen als onbevredigend beoordeeld. Daarom wordt door artikel 15 van het wetsontwerp voorgesteld de bekendmaking van de berichten van beslag, delegatie en overdracht te centraliseren bij de Nationale Bank van

³⁰ In het kader van een minnelijke aanzuiveringsregeling zou de debiteur er wel mee kunnen instemmen om onder de minimumdrempel van de bij artikel 1408 e.v. Ger. W. geboden bescherming te gaan, om sneller tot de voltrekking van de aanzuiveringsregeling te komen. Deze verbintenis is echter van preciaire aard en hieraan kan in de toekomst steeds worden verzaakt.

België. Dit centraal bestand zou toegankelijk zijn voor de schuldbemiddelaars, voor alle personen bedoeld bij artikel 1391 Ger. W.

(advocaten, gerechtsdeurwaarders, notarissen) en artikel 69 § 4 van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet (hoofdzakelijk kredietgevers erkend door de voor Economische Zaken bevoegde Minister). Aldus zullen deze laatsten daar kostbare informatie over de solvabiliteit van hun kandidaatleners kunnen inwinnen. Daartoe wordt in de toekomst van elk beslag ten laste van een natuurlijk persoon (art. 6) en van elk vonnis gewezen op vordering tot collectieve vereffening, door de gerechtsdeurwaarder of de griffier, een afschrift gestuurd naar de Nationale Bank van België. De essentiële gegevens die moeten worden geregistreerd, zullen door de Koning worden vastgesteld.

c. Het verloop van de minnelijke fase

1. Inleiding van de procedure

Wat betreft het tijdstip, doen zich in feite drie ogenblikken voor waarop de schuldenaar zijn verzoek tot collectieve regeling kan indienen.

Vooreerst kan de schuldenaar te allen tijde om een regeling verzoeken wanneer hij van oordeel is dat hij zich in een toestand van schuldoverlast als bedoeld in artikel 1675/1 Ger.W., bevindt. Bovendien wordt -door ook de “*nog te vervallen schulden*” in het plan te betrekken- die mogelijkheid aan de schuldenaar voor wie dergelijke schuldoverlast in de toekomst onafwendbaar lijkt, niet ontzegd. Ten slotte wordt een soepele overgang naar de collectieve regeling van schulden voorzien ingeval de schuldenaar reeds het voorwerp uitmaakt van één van de bestaande wettelijke procedures bedoeld in artikel 1675/2 of van een tenuitvoerlegging. Ingevolge artikel 1675/2 kan de schuldenaar, wanneer de rechter een toestand van schuldoverlast vaststelt, binnen een door hem bepaalde termijn eisen dat uitspraak wordt gedaan over de procedure voor collectieve regeling van schulden. Deze mogelijkheid blijft in het nieuwe wetsontwerp, hoewel ze aldaar niet meer uitdrukkelijk is omschreven, onverminderd bestaan. Zolang geen uitspraak is gedaan over de vordering tot het bekomen van een collectieve schuldenregeling zijn deze procedures geschorst.³¹

Het initiatief voor de toepassing van de collectieve schuldenregeling kan -in tegenstelling tot het faillissement- enkel door de schuldenaar worden genomen. Het komt de schuldeisers niet toe dit in zijn plaats te doen. Bovendien is de schuldenaar niet verplicht om een collectieve regeling van zijn schulden te vragen. Het opleggen van zulke regeling aan een niet-instemmende schuldenaar zou immers van vooraf tot mislukking gedoemd zijn.

³¹ Waar dit in het wetsvoorstel 274/4 niet uitdrukkelijk werd vermeld, wordt deze schorsing uitdrukkelijk voorzien in artikel 1675quinquies van het nieuwe ontwerp.

Wat de vorm van het verzoek betreft, moet verwezen worden naar artikel 1675/4 waarbij -onder meer omwille van de kosten en om de toegangs-drempel tot de rechter zo laag mogelijk te houden- werd geadviseerd voor een eenzijdig verzoekschrift. Laat men in dit stadium van de procedure alle partijen aan het woord, dan kan de oplossing van het probleem bovendien belangrijke vertraging oplopen, hetgeen tot nadeel strekt van alle partijen, die tijdens de procedure toch uitvoerig zullen worden gehoord. In afwijking van het gemeen recht is het optreden van een advocaat voor de opstelling ervan niet vereist.

Naast de gebruikelijke vermeldingen dient het verzoekschrift enkele bijzondere gegevens te bevatten die nodig zijn opdat de rechter met kennis van zaken over de ontvankelijkheid van het verzoek zou kunnen oordelen (art. 1675/4, 2°). Het betreft met name een gedetailleerde vermogensbalans, een opsomming van de al dan niet betwiste schulden, de naam, voornaam en woonplaats van schuldeisers en borgen, een eventueel voorstel voor de aanduiding van een schuldbemiddelaar en de redenen waarom de schuldenaar zichzelf als onfortuinlijk beschouwt. Door het nieuwe ontwerp wordt daaraan toegevoegd dat de verzoeker de rechter tevens moet inlichten over de omvang van de drie vermogens (ingeval van wettelijk stelsel). Zij kunnen immers samen het onderpand van de schuldeisers vormen. Deze gegevens zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Bij onvolledigheid of wanneer bijkomende gegevens onontbeerlijk zijn, zal de rechter, binnen acht dagen na de indiening, om aanvulling vragen (art. 1675/5 § 1). Ter voorkoming van vertragingen door onvolledigheid, kan er geen bezwaar tegen zijn dat ter griffie type-verzoekschriften ter beschikking gehouden worden, waarbij enkel concrete namen en gegevens dienen te worden ingevuld. Het verzoekschrift wordt in tweevoud op de griffie neergelegd of aan de rechter toegezonden (art. 1675/4, 4°).

2. Beschikking over de ontvankelijkheid (art. 1675/5)

De rechter oordeelt zo vlug mogelijk, binnen acht dagen, over de ontvankelijkheid van het verzoek tot collectieve regeling van schulden. Overeenkomstig het gemeen recht kan hij, binnen deze termijn, de verzoeker of de tussenkomenende partijen in de raadkamer horen. De concrete gevolgen van ontvankelijkheid en onontvankelijkheid worden verder behandeld.

3. Kennisgeving van de beschikking (art. 1675/7)

Uiterlijk drie dagen na de beschikking brengt de griffier, bij gerechtsbrief, de beschikking ter kennis van verzoeker, schuldeisers, schuldbemiddelaar en eventuele gecedeerde schuldenaars of derde beslagenen. Het nieuwe ontwerp voegt daar ook de echtgenote van de verzoeker aan toe, indien ze zelf niet als

verzoeker-medeondertekenaar van de vordering of als schuldeiser van de verzoeker optreedt.³²

Behoudens voor de schuldbemiddelaar, gebeurt dit steeds onder toevoeging van de tekst van artikel 1675/5 §§ 4 en 5. Bovendien wordt voor de schuldeisers en de schuldbemiddelaar een afschrift van het verzoekschrift bijgevoegd. De schuldeisers krijgen daarenboven een formulier van aangifte van schuldvordering toegestuurd. De gecedeerde schuldenaar en derde beslagene worden ervan op de hoogte gesteld dat vanaf de ontvangst van de beschikking, alle betalingen dienen te gebeuren langs de schuldbemiddelaar.

4. Rechtsmiddelen tegen de beschikking

Tegen de uitspraak over het verzoekschrift kan, overeenkomstig het gemeen recht (art. 1031-1034 Ger.W.), altijd een rechtsmiddel worden aangewend (art. 1675/4).

5. Aangifte van schuldvordering door schuldeisers (art. 1675/7)

Binnen twintig dagen na ontvangst van de beschikking doen schuldeisers aangifte van hun schuldvordering. Door het wetsontwerp werd deze termijn op één maand gebracht (Artikel 1675octies § 2). De termijn is echter geen voorwaarde voor de ontvankelijkheid ervan, een laattijdig ingediende schuldvordering wordt immers beschouwd als een nieuw feit.

Aangezien de procedure zo alsnog zou kunnen worden gerekt door de schuldeisers, werd door het nieuwe wetsontwerp in een oplossing voorzien. De schuldenregeling is de schuldeisers die niet of niet tijdig aangifte doen van hun vordering in beginsel tegenwerpelijk. Bovendien kunnen zij geen verzet aantekenen daar zij ingevolge artikel 1675/5 als partij worden aanzien. Enkel in uitzonderlijke gevallen³³ zal een laattijdige aangifte als nieuw feit worden beschouwd.

De aangifte omvat een omschrijving van de aard van de schuldvordering, de verantwoording ervan, het bedrag in hoofdsom, interesten en kosten, de eventuele redenen van voorrang, alsook de procedures waartoe ze aanleiding kan geven.

6. Het ontwerp van minnelijke regeling (art. 1675/8)

Onmiddellijk na zijn aanduiding door de rechter -eventueel op voordracht door de schuldenaar- vat de schuldbemiddelaar zijn werkzaamheden aan. Rekening houdend met de specifieke vermogenstoestand van de schuldenaar stelt hij een

³² Gelet op het risico van onder meer de verkoop van gemeenschappelijke goederen moet hij/zij hierover tijdig worden ingelicht.

³³ Aldus moet de laattijdige aangifte door een schuldeiser, die om verschillende redenen die hem niet toe te schrijven zijn, geen of niet tijdig kennis heeft kunnen nemen van de gerechtelijke brief, wel als nieuw feit worden beschouwd.

ontwerp van minnelijke regeling op. Het ontwerp dient ten minste de naam en voornaam van de schuldeisers, hun aanspraken en de hen toegekende bedragen te vermelden (art. 1675/8 § 2).

De bemiddelaar is -in overeenstemming met wat in artikel 1628 Ger.W. bepaald is omtrent de evenredige verdeling- enkel gerechtigd niet betwiste schuldvorderingen of die welke bij een titel, zelfs een onderhandse, zijn vastgesteld, in zijn ontwerp op te nemen. Het is uiteraard de bodemrechter die over deze elementen uitspraak zal moeten doen. Dit verhindert dus niet dat ook met betwiste vorderingen rekening wordt gehouden³⁴, mits er een titel voor bestaat (art. 1675/8 § 3). Indien er een uitvoerbare titel voorhanden is, ook al bezit deze nog geen kracht van gewijsde en werd er een rechtsmiddel tegen aangewend, dan wordt de daarin vervatte veroordeling in zijn totaliteit in aanmerking genomen voor de vaststelling van het passief totdat de titel eventueel zal tenietgedaan zijn.³⁵ De wijze waarop deze betwiste schuldvorderingen in het plan worden opgenomen, wordt besproken in § 1 van artikel 1675/9 dat bepaalt dat de bedragen die worden voorzien voor de betaling ervan³⁶ voorlopig worden vereffend en in bewaring genomen.³⁷

Het ontwerp wordt door de schuldbemiddelaar bij een ter post aangetekende brief met bericht van ontvangst ter kennis gebracht aan de schuldenaar en de schuldeisers (art. 1675/8 § 4). Een aangetekend schrijven is geboden daar het wenselijk is dat zoveel mogelijk schuldeisers bij de voorbereiding van het plan worden betrokken. Bovendien dient de openbaarheid van de procedure te worden gegarandeerd. Ten slotte zal aldus tegen de onwillige schuldeisers later het bewijs geleverd kunnen worden dat ze werden opgeroepen. De schuldeisers worden hierbij uitgenodigd een standpunt ten opzichte van het ontwerp kenbaar te maken.

7. Bezwaren tegen het ontwerp (art. 1675/8 § 4)

Uiterlijk vijftien dagen na de toezending van het ontwerp moeten -op straffe van verval- alle bezwaren door gewone aangifte of bij ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs ter kennis worden gebracht aan de bemiddelaar. Deze termijn werd door het ontwerp op één maand gebracht (Artikel 1675 *novies* § 4). Zoals reeds werd aangegeven, mag de loutere onwil van één of meerdere schuldeiser(s) de procedure niet onnodig vertragen. Daarom worden de schuldeisers -in afwijking met het gemeen recht- geacht in te stemmen met

³⁴ Immers, indien de inwerkingtreding van het plan zou afhangen van definitieve gerechtelijke uitspraken over alle betwiste schuldvorderingen, dan zou dit soms jaren kunnen duren.

³⁵ Niets belet evenwel dat de schuldeiser met een minder bedrag vrede zou nemen.

³⁶ Let wel, niet noodzakelijk het hele bedrag van de betwiste schuldvordering maar wel het deel (berekend volgens het bedrag waarop hij meent aanspraak te kunnen maken) dat de begunstigde op grond van de aanzuiveringsregeling zou worden toegewezen, wordt - totdat uitspraak is gedaan over de grond van de zaak - in bewaring genomen.

³⁷ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 94.

het ontwerp indien zij niet binnen de voorziene termijn hun bezwaren hebben geuit.

8. De afsluiting van de minnelijke fase

Het vervolg van de procedure verschilt naargelang het al dan niet totstandkomen van een akkoord tussen de schuldenaar en de schuldeisers.

Ingeval de schuldbemiddelaar erin slaagt -binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van zijn aanstelling³⁸- tussen partijen een unaniem akkoord omtrent een ontwerp tot stand te brengen, zal de rol van de beslagrechter verder beperkt blijven tot controle en het uitspreken van een akkoordvonnis in de zin van artikel 1043 Ger.W. De schuldbemiddelaar zal daartoe het dossier, het verslag van zijn werkzaamheden en het akkoord aan de beslagrechter voorleggen. Betreffende de termijn lijkt soepelheid toch geboden ingeval een oplossing nakend is. Aldus werd deze termijn door het nieuwe wetsontwerp op drie maanden gebracht en werd in de mogelijkheid voorzien om er, bij unaniem akkoord van de partijen, van af te wijken.

Tegen het akkoordvonnis staan -in overeenstemming met het gemeen recht en behoudens het geval dat het niet wettelijk tot stand is gekomen- geen rechtsmiddelen open. Wel kan er derdenverzet tegen worden aangewend door een schuldeiser die niet werd betrokken bij het ontwerp van aanzuiveringsregeling.

De enkele afwezigheid van verzoening binnen de twee maanden vanaf de aanstelling van de schuldbemiddelaar heeft ingang van de gerechtelijke fase ten gevolge. Daartoe stelt de bemiddelaar deze mislukking vast in een procesverbaal dat hij samen met het dossier, een verslag van zijn werkzaamheden en zijn opmerkingen, met het oog op een eventuele gerechtelijke aanzuiveringsregeling, aan de beslagrechter bezorgt. Het unanimitetsvereiste wordt dus getemperd door de dreiging van een gerechtelijk optreden waarbij een plan kan worden opgelegd.

2. DE ONTVANKELIJKHEID VAN HET VERZOEK TOT COLLECTIEVE REGELING VAN SCHULDEN

a. Het verzoek is niet ontvankelijk

Het geval waarbij het verzoek van de debiteur niet ontvankelijk is, dient duidelijk te worden onderscheiden van de mislukking van een minnelijk akkoord. In het eerste geval kan immers -gezien aan de ontvankelijkheids-

³⁸ Aangezien de ontvankelijkheid verregaande rechtsgevolgen met zich brengt, is het immers wenselijk dat over het verloop van de procedure niet té lang onzekerheid bestaat.

vereisten niet is voldaan- in geen geval een aanzuiveringsregeling bekomen worden.

Artikel 1675/13 bepaalt dat in zulk geval de inningsprocedures opnieuw kunnen worden ingezet of voortgezet. De vraag of de schuldenaar ook in dat geval bijkomende bescherming dient te genieten, lijkt negatief te moeten worden beantwoord. Hoewel sommigen argumenteren dat de schuldeisers na deze beschikking vlug zullen vorderen -waar dit misschien niet het geval zou zijn geweest indien hij het verzoek niet had ingediend- lijkt overbescherming toch onwenselijk. Immers, ook deze schuldenaar zal kunnen terugvallen op andere beschermingsmaatregelen zoals onbeslagbaarheid, inkomenswaarborg, ...

b. Het verzoek is ontvankelijk: samenloop

Om de schuldenlast goed te kunnen overzien dient -in overeenstemming met het faillissementsrecht- de vermogenstoestand van de schuldenaar op een bepaald ogenblik te worden bevroren. Dat daartoe aan de ontvankelijkheid van het verzoek verregaande rechtsgevolgen worden verbonden, verantwoordt een rechterlijke tussenkomst, zelfs in de minnelijke fase.

Het vermogen van de schuldenaar blijft, met ingang van de datum van de beschikking over de ontvankelijkheid, buiten schot. Blijkens artikel 1675/5 § 4 heeft deze immers de voorlopige opschorting van alle invorderings-procedures tot gevolg. Bij gebreke van zulke maatregel, wanneer met andere woorden het vermogen van de debiteur verder wordt uitgewonnen, is het voor de bemiddelaar onbegonnen werk om een op maat gemaakt plan te ontwerpen. Het bewarend karakter van eerder getroffen beslagmaatregelen blijft echter behouden. Omtrent de eventuele opschorting van de loop van de interesten voor de duur van de procedure, is het wetsvoorstel 274/4 uiterst onduidelijk. Het wetsontwerp scheidt hieromtrent, zoals verder zal blijken, klaarheid.

Aangezien men terecht geen premie heeft willen stellen op insolvabiliteit, zijn de gevolgen van de beschikking over de ontvankelijkheid echter ook voor de schuldenaar niet pijnloos. Als keerzijde van de medaille -met name de opschorting van de invorderingsprocedures- geldt immers de principiële onbeschikbaarheid van het gehele beslagbare vermogen van de schuldenaar. Bovendien worden in artikel 1675/5 § 4 een aantal handelingen vermeld die door de schuldenaar niet kunnen worden gesteld, dan met toestemming van de beslagrechter. Het verbod betreft het aangaan van nieuwe leningen, het geheel of gedeeltelijk betalen van schuldvorderingen -behoudens onderhoudsgelden-, de schadeloosstelling van borgen voor eerder ontstane schulden, het stellen van daden van beschikking die buiten het normale vermogensbeheer vallen en het verlenen van waarborgen of zekerheden. Op het bijzonder statuut van onderhoudsgelden zal verder worden ingegaan.

Hier wordt verder ingegaan op het verbod tot het stellen van daden van beschikking die buiten het normale vermogensbeheer vallen. In overeenstemming met het begrip “*lopende verrichtingen*” uit het faillissementsrecht wordt immers niet de gehele handelingsbekwaamheid aan de schuldenaar ontnomen. Hij blijft alleen bevoegd voor het stellen van daden van normaal vermogensbeheer. Als voorbeelden zouden aldus kunnen worden aangehaald de betaling van de huur, de voeding, nutsvoorzieningen, ... die ge- of verbruikt zijn na de beschikking.

Hoewel artikel 1675/5 § 4 niet in een uitdrukkelijke sanctie voorziet bij miskennen van deze regels, zal de schuldenaar zich toch voldoende gemotiveerd voelen om aan deze regels tegemoet te komen. Waar de korte tijdsperiode van de procedure het voeren van nietigheidsprocedures verhindert, zou de schuldenaar -door aan de naleving ervan te verzuimen- als vragende partij zijn kansen tot het bekomen van een akkoord op het spel zetten. Hij loopt immers het risico dat de rechter -ingevolge artikel 1675/13- dit verzuim als blijk van kwade trouw zou aanzien, waardoor het plan zou worden vervallen verklaard en inningsprocedures zouden kunnen worden hervat.

Door het wetsontwerp werden met betrekking tot de gevolgen van de ontvankelijkheid belangrijke wijzigingen aan het wetsvoorstel aangebracht. Op deze wordt hier kort ingegaan.

Blijkens artikel 1675*sexies* § 4 van het wetsontwerp doet de uitspraak over de ontvankelijkheid een situatie van samenloop ontstaan en heeft ze, net zoals bij de regeling in het wetsvoorstel, voor de duur van de schuldenregeling de volledige onbeschikbaarheid van het vermogen van de debiteur tot gevolg. Vanaf dat ogenblik wordt de onderlinge positie van de schuldeisers op onherroepelijke wijze vastgelegd³⁹ en geldt tussen hen het gelijkheidsbeginsel⁴⁰, behoudens de toepassing van de wettige redenen van voorrang. De samenloop treft alle schuldeisers⁴¹ wier vordering ten tijde van de uitspraak “*bestaat*”. Daarbij worden ook schuldvorderingen die aan een termijn of voorwaarde onderworpen zijn als “*bestaande*” schuldvorderingen beschouwd. De schuldsaneringsregeling bindt alle schuldeisers die ervan op de hoogte werden gebracht, zelfs al hebben zij geen aangifte van schuldvordering gedaan. Tot de boedel behoren alle goederen van de schuldenaar op het ogenblik van de uitspraak, alsmede die goederen die hij tijdens de uitvoering van de aanzuiveringsregeling verkrijgt. De betaling van schuldvorderingen

³⁹ Cass., 24 maart 1977 (twee arresten), *Arr. Cass.*, 1977, 802 en 804.

⁴⁰ Vanaf het tijdstip van het ontstaan van de samenloop heeft iedere schuldeiser een verworven recht dat iedere andere chirografaire schuldeiser geen groter bedrag krijgt uitgekeerd dan hijzelf. Zie DIRIX, E. & DE CORTE, R., “Zekerheidsrechten”, *o.c.*, 120 en Cass., 2 mei 1985, *R.W.*, 1985-86, 27 met concl. adv.-gen. JANSSENS DE BITSHOVEN.

⁴¹ Er wordt hier geen onderscheid gemaakt naargelang het chirografaire, bevoorrechte, pand-houdende of hypotheaire schuldeisers betreft. Laatstgenoemden behouden wel hun preferenties. Enige uitzonderingen zijn de alimentatie-schuldvorderingen (met uitzondering wat de achterstallen betreft) en de nieuwe schuldvorderingen.

door een derde te goeder trouw gedaan “voor” de kennisgeving van de beslissing⁴² over de ontvankelijkheid, is bevrijdend.

Vanaf de uitspraak worden -zoals in het wetsvoorstel- de executierechten⁴³ van de individuele schuldeisers geschorst, ook die van de pandhoudende en hypothecaire schuldeisers. De reeds gelegde beslagen behouden echter hun bewarende werking.

Vernieuwend is de gedachte in het wetsontwerp dat contractuele bedingen die een verzuim van de schuldenaar sanctioneren⁴⁴ en waarop de schuldeiser nog geen beroep heeft gedaan, worden geschorst. Schuldeisers behouden echter de *exceptio non adimpleti contractus*. De leveranciers van nutsvoorzieningen echter kunnen zich -om de debiteur een menswaardig bestaan te verzekeren- niet beroepen op de niet-uitvoeringsexceptie, ongeacht het tijdstip van het verzuim. De retentor daarentegen behoudt zijn rechten. De bemiddelaar kan bovendien, in het belang van de boedel, de door de debiteur afgesloten overeenkomsten beëindigen. Wegens haar te verregaand karakter -een gedachte die wij niet onderschrijven- werd deze bepaling, die vervat lag in artikel 1675*sexies* § 4 van het ontwerp, in de gewijzigde tekst niet weerhouden.

Ingevolge het vijfde lid van artikel 1675*sexies* houdt de rente⁴⁵ van elke schuldvordering op te lopen en worden de schuldvorderingen op termijn -overeenkomstig het gemeen recht⁴⁶- opeisbaar. Ook deze bepaling werd niet meer opgenomen in de gewijzigde tekst.

Zoals bij het wetsvoorstel heeft de saneringsregeling ook hier niet de algehele onbekwaamheid van de debiteur tot gevolg. Hij blijft dus gerechtigd om alle handelingen te stellen die kaderen in een normaal vermogensbeheer. Voor alle handelingen die daarbuiten vallen, die in strijd zijn met de onbeschikbaarheid van het vermogen of die de aanzuiveringsregeling in het gedrang kunnen brengen, behoeft hij echter de toestemming van de rechter op straffe van niet-tegenwerpelijkheid aan de schuldeisers of zelfs verval van de aanzuiveringsregeling.

3. WELKE MAATREGELEN KUNNEN OVEREENGEKOMEN WORDEN IN HET KADER VAN EEN MINNELIJKE AANZUIVERINGSREGELING ?

⁴² Blijkens artikel 1675*octies* § 1, 4° van het ontwerp worden gecedeerde schuldenaars en derde beslagenen ervan op de hoogte gebracht dat iedere betaling “vanaf” de ontvangst van de beschikking in handen van de bemiddelaar moet gebeuren.

⁴³ Bedoeld worden hier alle middelen van tenuitvoerlegging die strekken tot betaling van een geldsom. De uitvoeringsmaatregelen die strekken tot reële executie vallen echter niet onder de schorsing.

⁴⁴ Zoals bijvoorbeeld vervalclausules, uitdrukkelijke ontbindende bedingen.

⁴⁵ Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat hiermee zowel de moratoire als de compensatoire interesten worden bedoeld, evenals de contractuele of reglementaire boetes en de kosten opgelopen wegens achterstallige betaling of gebrek aan betaling.

⁴⁶ Luidens artikel 1188 B.W. verliezen insolvable debiteurs het voordeel van de termijn.

Zoals reeds vermeld heeft men terecht gewenst zoveel mogelijk problemen een oplossing te laten krijgen in de minnelijke fase. Daar het aldus niet wenselijk is dat de partijen in deze fase een te strak maatpak wordt aangemeten, zijn deze hier -in tegenstelling tot de gerechtelijke fase waar de maatregelen limitatief worden opgesomd in artikel 1675/9 § 2- vrij alle maatregelen overeen te komen die tot een herstel van de financiële situatie van de debiteur kunnen leiden. Hier biedt de vereiste unanimiteit immers voldoende waarborgen, daar eventueel benadeelde partijen zich niet geroepen zullen voelen in te stemmen met onredelijke maatregelen en door hun vetorecht de totstandkoming van een minnelijk akkoord zullen beletten. In hoeverre deze vrijheid benut zal worden, zal niet alleen afhangen van het initiatief der partijen, doch ook en vooral van de inventiviteit van de schuldbemiddelaar. In deze fase draagt deze aldus een grote verantwoorde-lijkheid. Ondanks de fundamentele vrijheid dienen de voorwaarden, geldend voor elk plan, in acht te worden genomen. Daarenboven zal verder worden gewezen op het bijzonder statuut van sommige schulden die zelfs deze vrijheid doorkruisen.

4. DE DUUR VAN HET PLAN

In tegenstelling tot de gerechtelijke aanzuiveringsregeling werd voor het minnelijk aanzuiveringsplan geen wettelijke maximumduur voorzien. Teneinde de schuldenaar een toekomstperspectief te bieden zou het toch wenselijk zijn dat partijen een “*streefdatum*” in hun plan opnemen.⁴⁷ Deze kan in onderlinge overeenstemming worden gewijzigd. Indien de schuldenaar immers met het gevoel van een levenslange afbetalingsplicht blijft opgezadeld, wordt voorbijgegaan aan het doel van deze regeling.

D. DE GERECHTELIJKE AANZUIVERINGSREGELING

1. PROCEDURELE ASPECTEN

a. De oproeping van de partijen

Nadat de schuldbemiddelaar de mislukking van de verzoening heeft vastgesteld bij proces-verbaal en binnen de acht dagen nadat hij dit samen met het dossier en zijn opmerkingen aan de beslagrechter heeft overgemaakt, roept de griffier de partijen op bij gerechtsbrief. De rechter kan bovendien de verschijning van de bemiddelaar gelasten, teneinde zijn opmerkingen en suggesties te horen (art. 1675/8).

b. De beschikking van de rechter

Nadat de beslagrechter de partijen heeft gehoord, stelt hij zo nodig een gerechtelijke aanzuiveringsregeling vast (art. 1675/9 § 1).

⁴⁷ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 121.

2. WELKE MAATREGELEN KUNNEN OPGELEGD WORDEN IN HET KADER VAN EEN GERECHTELIJKE AANZUIVERINGSREGELING ?

a. Beperkingen

Waar in een klassiek burgerlijk geding het gamma van maatregelen dat door de rechter kan worden opgelegd erg beperkt is, krijgt hij in dit voorstel meer middelen ter hand gesteld. Van hem wordt dan ook een duidelijk beleid verwacht dat bovendien ruimer is dan ten aanzien van de beslechting van een klassiek burgerlijk geschil.⁴⁸

In tegenstelling tot de minnelijke aanzuiveringsregeling, worden de maatregelen die door de rechter in het kader van een gerechtelijke aanzuiveringsregeling kunnen worden opgelegd, limitatief in de wet opgesomd.⁴⁹ Dit is onmisbaar om een afgelijnde bevoegdheidsomschrijving te verstrekken en opdat de legaliteit van de door hem genomen maatregelen zou kunnen getoetst worden.⁵⁰

Naast de naleving van het limitatief gamma van maatregelen, dient de rechter nog andere beperkingen in acht te nemen. Aldus moeten de maatregelen vervat liggen in een plan en kunnen ze in beginsel geen afbreuk doen aan de bepalingen van artikel 1408 tot 1412 Ger.W. Bovendien dient de rechter bij zijn keuze tussen de mogelijke maatregelen rekening te houden met de specifieke vermogenstoestand van de schuldenaar. Tenslotte dient hij te allen tijde de doelstellingen omschreven in artikel 1675/3 voor ogen te houden.

b. De maatregelen bedoeld in artikel 1675/9 § 2

1. *Uitstel of spreiding van betaling van schulden in hoofdsom, interesten en kosten*

Het uitstel of de spreiding van betaling is één van de meest essentiële maatregelen in een plan. In vele gevallen zal de oplegging ervan de schuldenaar alsnog in staat stellen aan zijn verplichtingen te voldoen. In tegenstelling tot het oorspronkelijke voorstel nr. 274/1 werd hier een absoluut plafond achterwege gelaten. Het is aan de rechter om naargelang het concrete geval over de noodzaak hiervan te beslissen. Bovendien is het niet vereist dat alle schuldeisers eenzelfde uitsteltermijn ondergaan, noch proportioneel, noch absoluut.

2. *Vermindering van de contractueel bedongen rentevoeten tot het peil van de wettelijke rente.*

⁴⁸ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/1, 23.

⁴⁹ Art. 1675/9 § 2

⁵⁰ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/1, 22.

De oplegging van deze maatregel zal vooral tot nut zijn wanneer de rechter in een concreet geval oordeelt dat de bedongen interest te hoog is, maar kwijting ervan toch te verregaand is. De rentesnieuwbal is immers niet zelden de kern van de schuldenproblematiek.

3. *Gehele of gedeeltelijke kwijting van interesten, vergoedingen en kosten (art. 1675/9 § 2, 3°) en van schulden in hoofdsom onder de voorwaarden van artikel 1675/10 (art. 1675/9 § 2, 4°).*

Waar primair moet gestreefd worden naar een schuldherschikking zonder kwijting, kan er zich toch een situatie voordoen waarbij een gehele terugbetaling onmogelijk is zonder aan de voorwaarden van artikel 1675/3, 3° afbreuk te doen. In dit verband dient, in de gerechtelijke fase, steeds het onderscheid te worden gemaakt tussen enerzijds kwijting van schulden in hoofdsom, en anderzijds kwijting van interesten, vergoedingen en kosten. Let wel, kwijting betreft de schulden die na het verloop van de aanzuiveringsregeling zouden blijven bestaan.

Zowel in geval van gedeeltelijke als van volledige kwijting van interesten, vergoedingen en kosten dient niet te worden voldaan aan de strenge voorwaarden van artikel 1675/10. In vele gevallen zal deze maatregel geboden zijn daar, zoals gezegd, de rentelast vaak te zwaar weegt op het actief.

In het geval de schuldenaar over onvoldoende actief beschikt om daaruit nog enige betaling aan de schuldeisers te doen, zal doorgaans enkel gehele of gedeeltelijke kwijting van de schulden in hoofdsom nog enige uitkomst kunnen bieden.⁵¹

De vaststelling dat schuldeisers in bepaalde gevallen niet minder zouden recupereren bij kwijtschelding dan bij een beslag dat toch niets oplevert, noopt inderdaad tot een wettelijk optreden. Aangezien het nadeel van de schuldenaar in zulk geval onevenredig groot is ten opzichte van het voordeel van de schuldeisers, is het verantwoord ook van dezen een offer te vragen en lijkt een kwijting aldus verantwoord. Bovendien speelt kwijting niet alleen in het voordeel van de schuldenaar. Zoals voorheen aangegeven, berokkent het ook de maatschappij op verschillende manieren schade wanneer personen door overmatige schuldenlast niet meer goed functioneren.⁵²

Om deze redenen tracht ook het ontwerp van faillissementswet⁵³ de gefailleerde ter hulp te komen door hem na zijn tegenslag een nieuwe kans te geven. Bij de sluiting van het faillissement zal door de rechtbank van koophandel, overeenkomstig artikel 79, 2° van voormeld ontwerp, uitspraak worden gedaan over zijn “*verschoonbaarheid*”, na advies van de schuldeisers

⁵¹ Indien het verzoek ontvankelijk was en andere maatregelen geen oplossing bieden, is de rechter m.i. zelfs verplicht kwijting te verlenen, aangezien op het einde van het plan een herstel van de financiële toestand van de schuldenaar moet gerealiseerd zijn.

⁵² HULS, N., o.c., 217.

⁵³ Ontwerp Faill.W., *Parl.St.*, Kamer, 1995-96, nr. 330/1.

en op vraag van de rechter-commissaris. Deze regeling heeft tot gevolg dat de gefailleerde, na vereffening van zijn patrimonium, in beginsel ontlast is van verdere vervolgingen.

In geen geval echter is de kwijting in hoofdsom onvoorwaardelijk.

Vooreerst kan zij enkel worden toegekend ingeval de schuldenaar de in het aanzuiveringsplan opgelegde inspanningen heeft nageleefd (art. 1675/10 § 2, 2°). De goede trouw tijdens de procedure is aldus een belangrijke toetssteen om het verzoek al dan niet in te willigen.

Waar de kwijting voor de schuldeisers zeer verre gaande gevolgen heeft, is kwijtschelding ook voor de schuldenaar niet volkomen pijnloos. Ter compensatie immers, zal de rechter de verkoop van al zijn beslagbare goederen bevelen. De schuldenaar wordt hierbij voldoende beschermd door artikel 1408 e.v. Ger.W. Aangezien de artikelen 1408 e.v. mijns inziens moeten worden beschouwd als een minimum waaronder de debiteur in geen geval mag worden gebracht, wordt hier nogmaals gewezen op de reeds geuite kritiek op het nieuwe artikel 1675*duodecies* § 4, dat aan de rechter de bevoegdheid geeft alsnog van de bescherming uit de artikelen 1408 e.v. Ger.W. af te wijken.

Om nog in enige mate aan hun schuldvordering te voldoen zullen de schuldeisers zich uit die opbrengst kunnen voldoen, alsof hun vordering niet uitgewist ware. Dat de schuldeisers hierbij gelijk behandeld moeten worden, strookt niet alleen met de billijkheid, het blijkt bovendien het enig criterium om de legaliteit van de rechterlijke beslissing terzake te toetsen en aldus een arbitraire behandeling te weren.⁵⁴

HULS⁵⁵ pleit ook hier voor maatwerk, gericht op de doelstellingen van een “*fresh start*”, waarbij de schuldbemiddelaar bepaalde goederen buiten de boedel zou moeten kunnen houden rekening houdend met de specifieke situatie van de schuldenaar. Aldus zou worden voorkomen dat de liquidatie van activa zo ver gaat dat de schuldenaar, om zijn saneringsplan uit te voeren, zich opnieuw moet inrichten. Naar de mening van deze auteur komt het dus aan de rechter toe om, rekening houdend met het concrete dossier, te oordelen of de tegeldemaking van de beslagbare goederen opportuun is of niet. Waar deze auteur aldus laat uitschijnen dat kwijting van schulden in hoofdsom reeds in het begin van de aanzuiveringsregeling wordt verleend, moet zij daarentegen worden gezien als een laatste stap binnen de gerechtelijke aanzuiveringsregeling, die enkel kan intreden wanneer de debiteur zijn saneringsplan reeds heeft uitgevoerd. Om misverstanden te voorkomen lijkt het dus beter om van kwijting “*van restschulden*” te spreken. Bij de verkoop van alle beslagbare goederen -waartoe wordt overgegaan nadat het plan is uitgevoerd en nadat kwijting van schulden in hoofdsom wordt verleend- wordt de debiteur, wanneer men het nieuwe artikel 1675*duodecies* § 4 buiten beschouwing zou laten, dan ook voldoende beschermd door artikel 1408 e.v. Ger. W. Toch mag de tegeldemaking van de beslagbare goederen noch onrechtmatig, noch nutteloos kwetsend⁵⁶ zijn voor de debiteur.

⁵⁴ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/1, 24.

⁵⁵ HULS, N., *o.c.*, 218.

⁵⁶ Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de verkoop van deze goederen slechts enkele tienduizenden franken opbrengt, een bedrag dat amper de verkoopkosten dekt.

Ingevolge het bijzonder statuut van bepaalde schulden dient kwijting -zowel in hoofdsom als van interesten- zoals verder zal blijken, soms te worden uitgesloten (art. 1675/10 § 3).

De schuldenaar dient -nadat hij over de gevolgen ervan is ingelicht- steeds met schuldkwijting in te stemmen. Immers, waar de schuldenaar misschien juist uitwinning wenste te vermijden, is het bovendien niet illusoir te denken dat de schuldenaar zijn schuld jegens bepaalde schuldeisers niet kwijt-gescholden wil zien.

Het hoeft geen betoog dat de kwijting van schulden, als meest verregaande maatregel, zeer omzichtig dient te worden gehanteerd. Door een systematische kwijting in het kader van deze procedure zou er niet alleen een discriminatie ontstaan ten aanzien van diegenen die niet onder voorgestelde regeling vallen, maar bovendien komt aldus de rechts- en contractszekerheid in het gedrang. Bovendien zullen kredietverleners het risico van kwijt-schelding verrekenen in de kostprijs van het krediet, een evolutie die geenszins kan worden toegejuicht. Tenslotte moet worden vermeden dat kwijting leidt tot een verminderd verantwoordelijkheidsgevoel van schuldenaars ten aanzien van de door hen aangegane schulden. Het voorstel heeft immers ook een moraliserende dimensie.

4. Opschorting, voor de duur van de aanzuiveringsregeling, van de gevolgen van een zakelijke zekerheid

Het spreekt voor zich dat het neutraliseren van de dreiging van een zakelijke zekerheid in sommige gevallen opportuun kan zijn. Indien bv. een hypothecair bevoorrechte schuldeiser na één wanbetaling meteen tot dwanguitvoering zou overgaan, kan de uitvoering van het hele plan op de helling gezet worden.⁵⁷

5. Verkoop van roerende en onroerende goederen die de schuldenaar toebehoren (art. 4 en 5)

Hoewel een openbare verkoop onder de voorwaarden van artikel 1581 Ger.W. de regel blijft, werd wat betreft de tegeldemaking van onroerende goederen door de artikelen 4 en 5 van het voorstel de mogelijkheid gecreëerd tot verkoop uit de hand, en dit zowel in het kader van een collectieve regeling van schulden als in het kader van executoir beslag op onroerend goed.

De initiatiefnemende schuldeiser dient daartoe een notarieel ontwerp van verkoopakte aan de rechter voor te leggen en de redenen uiteen te zetten waarom verkoop uit de hand geboden is. Aangezien de rechter enkel machtiging zal verlenen wanneer het belang van de schuldeisers zulks vereist (art. 5, 4°), moet zijn beschikking uitdrukkelijk de redenen aangeven waarom

⁵⁷ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/1, 24.

verkoop uit de hand het belang van de schuldeisers dient (art. 5, 5°). Dit zal onder meer het geval zijn wanneer de verkoop uit de hand meer zal opbrengen. Daarenboven kan zulks ook de debiteur ten goede komen daar zijn kennissen het goed voorlopig zouden kunnen aankopen om het terug te zijner beschikking te stellen, wanneer hij in betere doen is.

Alvorens te beschikken, zullen de ingeschreven hypothecaire en bevoorrechte schuldeisers door de rechter worden opgeroepen en gehoord. In zijn beschikking stelt de rechter een notaris aan die belast wordt met de verkoop en de verrichtingen tot rangregeling en kan hij een minimumverkoopprijs opleggen.

Deze bepalingen werden door het nieuwe wetsontwerp verbeterd en aangepast.

6. Begeleidende maatregelen

Ingevolge artikel 1675/9 kan de rechter eveneens begeleidende maatregelen opleggen om de goede uitvoering van de aanzuiveringsregeling te waarborgen. Deze kunnen/moeten variëren volgens het concrete geval. Het kan bijvoorbeeld gaan om verkoop van bepaalde goederen, het verhuizen naar een goedkopere woning, ...

3. WIE MOET HET PLAN NALEVEN

Blijkens artikel 1675/9 § 3 moeten -in afwijking van het gemeen recht (art. 2032, 4° en 2039 B.W.)- ook de borgen en stellers van persoonlijke zekerheden, de aanzuiveringsregeling naleven. Hieruit volgt dat bijvoorbeeld de borg ertoe gebracht kan worden de volledige schulden van een schuldenaar die een aanzuiveringsregeling geniet, te betalen. In dit geval voorziet het gemeen recht in verhaal van de borg tegen de schuldenaar. Dit verhaalsrecht geldt ook hier maar moet kaderen in het aanzuiveringsplan, zodat de vordering het voorwerp zal kunnen uitmaken van een herschikking of een gehele of gedeeltelijke kwijting.

4. Duur van het plan

Waar in de minnelijke fase geen wettelijke maximumduur werd bepaald, is dit in de gerechtelijke fase wel het geval. Anders gaat de regeling immers aan haar doel voorbij. De onzekerheid mag niet te lang aanslepen. De beslagrechter bepaalt in zijn vonnis de duur van de aanzuiveringsregeling. Behoudens voor hypothecaire schulden -waar de termijn de helft van de duur van de nog lopende leningen niet mag overschrijden-, geldt een wettelijke maximumtermijn van zeven jaar. Het ontwerp behoudt deze maximumtermijn van zeven jaar maar bepaalt dat de terugbetalingstermijn van krediet-overeenkomsten -van welke aard ook doch met een vaste duur- door de rechter kan worden verlengd, zonder echter anderhalve keer de nog resterende looptijd van de overeenkomst te overschrijden.⁵⁸ Opdat de schuldenaar -gelet op de stevige maatregelen die de rechter kan opleggen- niet ontmoedigd zou zijn, lijkt mijns inziens een kortere maximumduur aangewezen.

E. DE OPVOLGING EN CONTROLE VAN DE UITVOERING VAN DE MINNELIJKE OF GERECHTELIJKE AANZUIVERINGSREGELING

1. ALGEMEEN

In tegenstelling tot het faillissementsrecht, waar de opdracht van de curator onmiddellijk na het afsluiten van het faillissement eindigt, verleent artikel 1675/12 de schuldbemiddelaar een algemene bevoegdheidsopdracht in de periode volgend op het akkoord of de oplegging van een plan. Ingevolge artikel 1675/12 staat hij -zowel in de minnelijke als in de gerechtelijke fase- in voor de opvolging en de controle op de uitvoering van de in het plan bedongen of opgelegde maatregelen.

Daar de zaak tot de beëindiging of het verval van het plan op de rol ingeschreven blijft, volstaat een schriftelijke verklaring van de schuldbemiddelaar om de zaak opnieuw voor de beslagrechter te brengen. Moeilijkheden bij de tenuitvoerlegging of het opduiken van nieuwe feiten kunnen de schuldbemiddelaar daartoe nopen. In zulk geval stelt de griffier schuldenaar en schuldeisers in kennis van de datum waarop de zaak voor de beslagrechter komt.

⁵⁸ Ingevolge artikel 1675undecies van het ontwerp mogen de vastgestelde looptijden door de rechter niet worden verlengd in toepassing van artikel 51 Ger.W..

2. NIEUWE FEITEN

De mogelijkheid werd voorzien om een plan aan te passen indien er zich tijdens de uitvoering ervan positieve of negatieve wendingen voordoen in de vermogenstoestand van de debiteur. Deze mogelijkheid dient nochtans beperkt te worden. Slechts wanneer er zich nieuwe feiten voordoen die aanpassing of herziening van het plan rechtvaardigen, laat de schuld-bemiddelaar⁵⁹ de zaak opnieuw voor de beslagrechter brengen (art. 675/12 § 1, 3°). De rechter kan dus niet op eigen initiatief het plan wijzigen.

Als feiten die de aanpassing van de inhoud van het plan zouden verantwoorden, kunnen onder meer worden aanzien een aanzienlijke inkomens-toename of -afname, de wijziging in de samenstelling van het gezin, buitengewone omstandigheden als natuurrampen. Terzake beschikt de bemiddelaar over een discretionaire appreciatiemarge.

Na de beëindiging van de procedure zullen nieuwe feiten⁶⁰ echter zonder gevolg blijven. Ook de onzekerheid van de schuldenaar mag immers niet te lang aanslepen.

3. VERVAL VAN HET PLAN

Om misbruiken tijdens de procedure te voorkomen wordt het plan, in een aantal gevallen van wanuitvoering of -gedrag tijdens de procedure, die getuigen van kwade trouw, vervallen verklaard. Het initiatief tot vervallen-verklaring kan, conform artikel 1675/12 § 1 genomen worden door de schuldbemiddelaar of een belanghebbende schuldeiser (art. 1675/13, 2°). Het is de beslagrechter die de zaak conform artikel 1675/12 § 1, 2° krijgt voorgelegd die desgevallend het verval zal uitspreken.

Gronden tot verval zijn het niet nakomen van de opgelegde of overeen gekomen verplichtingen, het onrechtmatig verminderen van het vermogen tijdens de procedure, zich kennelijk te kwader trouw onvermogen gemaakt hebben, bewust valse verklaringen hebben afgelegd of onjuiste stukken hebben afgegeven met de bedoeling aanspraak te kunnen maken op deze procedure. Zoals in Nederland⁶¹ zou men daar kunnen aan toevoegen: “*indien hij, om zijn schulden niet te moeten voldoen, als werkloze passende arbeid weigert, in het zwart werkt of geen geschikt beroep uitoefent*”. Een misstap mag en kan echter niet zomaar leiden tot verval. Anders oordelen zou betekenen dat een klein betalingsincident ogenblikkelijk zou worden verheven tot wanprestatie die het verval met zich zou brengen. Anderzijds wordt het vereiste van een “*herhaald*”

⁵⁹ In het oorspronkelijke wetsvoorstel 274/1 konden ook schuldeisers of de schuldenaar een verzoek daartoe indienen.

⁶⁰ Als extreem voorbeeld zouden aanzienlijke erfenissen of Loterij-winsten kunnen worden aangemerkt. Indien deze plaatsgrijpen binnen de uitvoeringsperiode van het plan, zouden ze terecht tot aanpassing van het plan aanleiding geven. Zulks is echter niet het geval wanneer de uitvoering van het plan reeds is beëindigd.

⁶¹ HULS, N., *o.c.*, 271.

verzuim -zoals bepaald in het oorspronkelijk voorstel 274/1- om tot verval te kunnen besluiten, te laks bevonden.

De opstellers van het wetsontwerp hebben terecht geoordeeld dat het verlenen van kwijting voor schulden in hoofdsom een strenger optreden in geval van wangedrag legitimeert. Elke debiteur moet immers weten dat de kwijting slechts plaats kan hebben met de grootste doorzichtigheid van zijn vermogen en mits hij zich onthoudt van elke bedrieglijke handeling. Artikel 1675^{quater} *decies* van het wetsontwerp laat de rechter dan ook toe, tot vijf jaar na de uitdoving van de aanzuiveringsregeling, de kwijtschelding, en bijgevolg de hele regeling, te herroepen wegens bedrieglijke verkorting van de rechten van de schuldeisers.

Zoals bij de beschikking tot niet-ontvankelijkheid van het verzoek tot collectieve aanzuiveringsregeling kunnen, in geval van vervallenverklaring, de invorderingsprocedures opnieuw worden ingezet of voortgezet (art. 1675/13).

IV. DE SCHULDBEMIDDELAAR

A. ALGEMEEN

De schuldbemiddelaar heeft vooral in de minnelijke fase een centrale rol. Daar het welslagen van het minnelijk plan mede in zijn handen ligt, werden door de wetgever belangrijke vereisten gesteld. Ook werd reeds gewezen op zijn algemene bevoegdheidsopdracht bij de opvolging en controle van zowel minnelijk als gerechtelijk plan. Er moest aldus worden gezocht naar een persoon die voldoende inzicht kan verwerven in het probleem, daaromtrent om advies kan worden gevraagd en die het vertrouwen geniet van beide partijen.

B. VOORWAARDEN

Enkel personen die daartoe door de wet zijn gemachtigd, kunnen tot bemiddelaar worden aangesteld. Hierbij werd bewust⁶² aansluiting gezocht bij de Wet van 12 juni 1991 op het Consumentenkrediet die schuldbemiddeling verbiedt, tenzij door de in dat artikel aangeduide personen. Aan deze bepaling werden echter nog enkele condities toegevoegd zoals het principiële keuzerecht van de schuldenaar, de bevestiging door de rechter, de eventuele aanduiding door de rechter, ... In het kader van dit voorstel kunnen aldus slechts personen die daartoe door artikel 1675/15 § 1 zijn gemachtigd, als schuldbemiddelaar worden aangeduid. Het betreft vooreerst de personen bedoeld in artikel 67, 1° W. Consumentenkrediet, met name advocaten,

⁶² *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 128.

ministeriële ambtenaren⁶³ en de gerechtelijke mandatarissen. Daarnaast gaat het om personen die door een arbeidsovereenkomst⁶⁴ zijn tewerkgesteld bij een overheids- of privé-instelling⁶⁵ bedoeld in artikel 67, 2° W. Consumentenkrediet en in hoofde waarvan is voldaan aan de door de bevoegde overheid gestelde voorwaarden om schuldbemiddeling te verrichten. Aangezien de complexiteit van elk individueel dossier sterk kan verschillen naargelang het aantal schulden, het al dan niet bestaan van voorrechten, ... moet inderdaad een ruime “*waaier*” van tussenpersonen worden geboden.

C. DE AANDUIDING VAN DE BEMIDDELAAR

De bemiddelaar wordt aangesteld door de rechter bij zijn beschikking over de ontvankelijkheid van het verzoek, in principe op voordracht van de schuldenaar.⁶⁶ Slechts indien de debiteur geen bemiddelaar aanwijst, doet de rechter het amtsshalve. Gezien de noodzaak van een vertrouwensrelatie voor de latere samenwerking, lijkt het keuzerecht van de schuldenaar een goede zaak.

D. DE TAAK VAN DE BEMIDDELAAR

De algemene taak van de bemiddelaar bestaat in het totstandbrengen van een minnelijk aanzuiveringsplan. Aangezien de debiteur op gespannen voet zal leven met zijn schuldeisers en dikwijls zelf niet in staat zal blijken een aangifte op te maken, is de tussenkomst van een derde als bemiddelaar geboden. Deze zal daartoe een ontwerp van overeengekomen regeling opstellen en via onderhandelingen een akkoord tussen partijen pogen tot stand te brengen (art. 1675/8).

Om zijn taak behoorlijk uit te kunnen oefenen, moet hij alle medewerking en informatie⁶⁷ krijgen van de debiteur en de schuldeisers. Aldus kan de schuldbemiddelaar -met inachtneming van het beroepsgeheim⁶⁸- zowel de debiteur als derden gelasten hem allerlei inlichtingen en bewijsstukken te verschaffen die hij nodig acht om inzicht in de vermogenstoestand en de evolutie ervan te verwerven (art. 1675/6). Om te vermijden dat “*betaal-*

⁶³ Het betreft hier onder andere notarissen en gerechtsdeurwaarders. Deze laatste spelen ook vandaag reeds een grote rol bij de bestrijding van overmatige schuldenlast onder meer door het treffen van afbetalingsregelingen met de beslagene. Zie DIRIX, E., *De Gerechtsdeurwaarder*, 3.

⁶⁴ Door het bestaan van een arbeidsovereenkomst ontstaat er immers een gezagsverhouding ten aanzien van de bemiddelaar die moet voldoen aan de eisen die de overheid stelt.

⁶⁵ Het zijn nochtans niet deze instellingen maar wel bepaalde leden ervan die als bemiddelaar kunnen optreden. Het is immers wenselijk dat de opdracht door een natuurlijk persoon wordt uitgevoerd aangezien deze vlugger dan een instelling vertrouwen kan genieten.

⁶⁶ Blijkens artikel 1675/4, 2° kan de schuldenaar daartoe een voorstel doen in zijn verzoekschrift.

⁶⁷ De debiteur moet de bemiddelaar ook onverwijld op de hoogte brengen van belangrijke wijzigingen in zijn vermogens-toestand (art. 1675/5 § 5), daar deze als nieuw feit eventueel aanleiding kunnen geven tot een wijziging van het plan.

⁶⁸ Behalve wanneer ze worden opgeroepen om in rechte te getuigen, mogen bemiddelaars -op straffe van strafrechtelijke vervolging (art. 458 Sw.)- immers geen feiten bekend maken waarvan zij kennis hebben op grond van hun functie.

krachtige” verzoekers, door hun vermogen geheel of gedeeltelijk te verbergen of door onderlinge afspraken met de schuldeisers, de procedure onrechtmatig zouden gebruiken, moet het beroepsgeheim worden opgeheven en moeten schuldenaars en derden -zelfs onder dwang- verplicht kunnen worden alle inlichtingen te verstrekken. Bovendien moet de bemiddelaar ingevolge artikel 1675/8 § 1 zelf kennis nemen van de beslagberichten en er het verzoek om een aanzuiveringsregeling op laten vermelden⁶⁹ (art. 1675/12 § 2).

Ook bij de opvolging en controle van zowel minnelijk als gerechtelijk plan kreeg de bemiddelaar een belangrijke taak toegewezen. Hij kan hierbij niet alleen op grond van de kwalificatie van wijzigingen in de vermogenstoestand van de debiteur als nieuw feit, de aanpassing van het plan uitlokken, bovendien zal hij -ingeval de debiteur zijn verplichtingen tijdens de procedure niet nakomt of in bepaalde gevallen van wanprestatie- de rechter om verval van het plan verzoeken (art. 1675/13).

Aangezien zowel het ontwerp als de opvolging van het plan veel werk met zich brengen, zal hij ook de rechter ter hulp kunnen zijn.⁷⁰ Aldus zal deze, zelfs ambtshalve, de bemiddelaar te allen tijde om bijkomende inlichtingen of een verslag met betrekking tot de stand van zaken kunnen verzoeken (art. 1675/15 § 4).

E. SANCTIES

Aangezien bij afwezigheid van onafhankelijkheid en onpartijdigheid geen vertrouwensrelatie met de partijen kan worden opgebouwd, kan de bemiddelaar -indien er wettige redenen zijn⁷¹ om aan zijn onafhankelijkheid en/of onpartijdigheid te twijfelen- worden gewraakt (art. 1675/15 § 2). De debiteur kan de door hem aangewezen bemiddelaar slechts wraken om redenen waarvan hij pas in kennis werd gesteld na zijn aanwijzing en -behoudens het geval waar de partij slechts achteraf heeft kennis gekregen van de reden tot wraking- kan zij in geen geval nog worden voorgedragen nadat de termijn voor de aangifte van de schuldvorderingen⁷² is verstreken (art. 1675/15 § 2). De procedure verloopt conform het gemeen recht betreffende wraking van deskundigen.⁷³ In alle gevallen waar de bemiddelaar moet worden vervangen, richt de meest gerede partij zich tot de rechter conform artikel 1675/4.⁷⁴ In beginsel dient echter gedurende de hele procedure dezelfde persoon als

⁶⁹ De rechtsgevolgen die aan de beschikking over de ontvankelijkheid zijn verbonden hebben immers rechtstreekse invloed op de mogelijkheid om tot tenuitvoerlegging over te gaan.

⁷⁰ DOMONT-NAERT, F., *o.c.*, 305.

⁷¹ De omstandigheid dat de debiteur in zijn verzoekschrift een bemiddelaar kan voorstellen, doet “*op zich*” geen afbreuk aan diens onafhankelijkheid of onpartijdigheid.

⁷² De in artikel 1675/7 § 2 bepaalde termijn belooft twintig dagen na de kennisgeving van de beschikking over de ontvankelijkheid.

⁷³ Zie art. 970-971 Ger.W.

⁷⁴ Hierbij zal de debiteur opnieuw zijn eventuele voorkeur voor een bepaalde schuldbemiddelaar kunnen uiten.

bemiddelaar op te treden. Gezien de zware gevolgen van nalatigheid in hoofde van de bemiddelaar, kan de beslagrechter -in overeenstemming met het gemeen recht- in voorkomend geval de procureur des Konings inlichten over de gevolgen die dat kan hebben.

Bovendien wordt door artikel 1675/16 in fine voorzien in zware strafsancities indien de bemiddelaar zijn beroepsgeheim schendt.

F. DE VERGOEDING VAN DE BEMIDDELAAR

De vergoeding van de bemiddelaar wordt -om opbod tussen de verschillende bemiddelaars te voorkomen- bepaald volgens door de Koning vastgestelde eenvormige⁷⁵ tarieven. De rechter kan bovendien beslissen de bemiddelaar een provisionele vergoeding toe te kennen (art. 1675/17).

In principe staat de debiteur zelf in voor de vergoeding van de bemiddelaar, in welk geval deze deel zal uitmaken van de aanzuiveringsregeling. Bij zijn beschikking over de ontvankelijkheid zal de rechter echter ambtshalve uitspraak doen over een eventuele tegemoetkoming in de vergoeding van de bemiddelaar (art. 1675/5 § 3). Voor het gedeelte waarvoor de debiteur aldus wordt vrijgesteld, zal worden tussengekomen door een “*Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast*”, waarvan in de oprichting⁷⁶ wordt voorzien in artikel 9. De bemiddelaar kan deze voorafname provisioneel innen (art. 9 § 2). Dit Fonds zal worden gestijfd door “*een procentuele voorafname ten laste van de schuldeisers op het bedrag dat hen wordt uitgekeerd in het kader van een aanzuiveringsplan*”.⁷⁷ De Koning zal de hoogte van het percentage en de modaliteiten volgens welke deze voorafname wordt geïnd, bepalen (art. 9 § 2). Alle schuldeisers -zelfs de fiscus en de (ex-)echtgenote- die in het kader van een aanzuiveringsregeling iets krijgen, zullen hiertoe dus bijdragen. Blijkens artikel 9 kunnen de middelen van dit Fonds tevens worden aangewend voor de financiering van informatie- en preventiecampagnes ter voorkoming en bestrijding van overmatige schuldenlast.

Bij de recente wijzigingen aan dit ontwerp werd echter afgezien van de oprichting -en dus van de tussenkomst- van het Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast.

⁷⁵ Omtrent het eenvormig tarief werd een uitgebreide discussie gevoerd daar sommigen de mening waren toegedaan dat aangezien bv. een advocaat een heel andere aanpak heeft dan een openbare instelling, differentiatie van het tarief geboden is.

⁷⁶ Er wordt voorzien in de oprichting van een “*Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast*” binnen de begroting van het ministerie van economische zaken.

⁷⁷ Uit vrees voor de substantiële verhoging van de kostprijs van het krediet heeft men het oorspronkelijk voorstel - dat voorzag in een heffing pro mille die door iedere professionele kredietverlener verschuldigd is op elke handeling van kredietverlening aan een persoon die dit krediet niet aangaat met een commercieel of professioneel oogmerk - laten varen en werd de tekst vervangen door het amendement nr. 3 van Dhr. DE CLERCK. Zie *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3.

Wat betreft de kosten van de procedure doet de rechter⁷⁸ bij de beschikking over de ontvankelijkheid van het verzoek bovendien ambtshalve uitspraak over de gehele of gedeeltelijke toekenning van rechtsbijstand.

V. UITGESLOTEN SCHULDVORDERINGEN

A. ALGEMEEN

Zoals reeds vermeld, heeft de wetgever, om het toepassingsgebied van de voorgestelde regeling zo ruim mogelijk te maken, geen uitsluitel gemaakt naargelang de aard van de schulden. Het enige te hanteren criterium blijkt te zijn: “*is de schuldenaar koopman of niet*”. Is de debiteur een privé persoon, dan vallen in beginsel al zijn schulden -ongeacht hun aard- onder de regeling.

Aangezien de kansen om tot een uitvoerbaar aanzuiveringsplan te komen daardoor aanzienlijk kunnen worden verkleind, dienen zo weinig mogelijk schuldvorderingen buiten het toepassingsgebied van de regeling te worden gehouden. Toch moet worden gewezen op de bijzondere aard van sommige schuldvorderingen, die een afwijkend regime verantwoorden. Enkele van deze schuldvorderingen zullen hier verder worden besproken.

⁷⁸ Aangezien de rechter voldoende op de hoogte is van de financiële toestand van de debiteur moet deze laatste daartoe geen verzoek richten tot het bureau van de rechtbank. De rechter zal er ambtshalve over beslissen.

B. ONDERHOUDSSCHULDEN

Overall in ons recht wordt aan de onderhoudsgerechtigde een “*super-voorrecht*” toegekend. Dit is ook hier niet anders. Zo werd er voorheen reeds op gewezen dat na de beschikking over de ontvankelijkheid, bepaalde rechtshandelingen van de schuldenaar aan rechterlijke controle dienen te worden onderworpen (art. 1675/5 § 4). Waar dit onder meer de gehele of gedeeltelijke betaling van schulden betrof, werd echter een uitzondering gemaakt voor de verplichting tot het betalen van onderhoudsgelden.

Wat betreft onderhoudsschulden dient er bovendien op gewezen te worden dat de totale vrijheid van partijen inzake de inhoud van hun minnelijk aanzuiveringsplan niet geldt voor deze schuld. Immers, zelfs bij onderlinge overeenstemming mag geen afbreuk worden gedaan aan bepalingen die de openbare orde aanbelangen. Aldus kan bv. de schuldeiser-echtgenoot geen afstand doen van haar/zijn recht op onderhoudsgeld.

Ook in de gerechtelijke fase stellen er zich problemen omtrent het bijzonder statuut van de onderhoudsschulden. Eerst en vooral geldt ook hier de voorgaande bemerking in verband met het openbare orde-karakter van deze regels. Bovendien stelt er zich een probleem in geval van kwijting. Waar kwijting ten aanzien van een kredietmaatschappij kan overwogen worden, is zulks immers niet evident ten opzichte van een onderhoudsgerechtigde. Voor onderhoudsschulden, die hun oorsprong vinden in een vorige rechterlijke beslissing, kan ingevolge artikel 1675/10 § 3 enkel kwijting worden verleend voor de achterstallige betalingen van reeds vervallen schulden, doch niet voor de -op de dag van de uitspraak houdende vaststelling van de gerechtelijke aanzuiveringsregeling- nog niet vervallen schulden.⁷⁹ Bovendien is niet-betaling van onderhoudsgelden strafbaar. In één geval echter, zal ook de onderhoudsgerechtigde het loetje moeten leggen. Ook hij/zij zal moeten bijdragen tot het Fonds.⁸⁰ Anders oordelen roept immers grondwettelijke bezwaren op.⁸¹

C. HUURSCHULDEN

Aangezien een verhuurder echter geenszins op gelijke voet kan worden geplaatst met een kredietverlener, wordt ook hem een gunst verleend. Tijdens de aanzuiveringsregeling zal de debiteur de huurgelden die verschuldigd zijn na de beschikking over de ontvankelijkheid -aangezien het daden van gewoon beheer betreft- blijven betalen.

⁷⁹ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 97.

⁸⁰ Zoals reeds gesteld heeft men bij de recente wijzigingen aan het ontwerp echter afgezien van de oprichting van dit Fonds.

⁸¹ Een onderscheid tussen schuldeisers die al dan niet moeten bijdragen tot het Fonds riskeert immers strijdig te zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Zie *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 105.

Tijdens de minnelijke fase belet niets dat huurder-debiteur en de verhuurder-schuldeiser in onderlinge overeenstemming bijvoorbeeld een lagere huurprijs bedingen in het kader van de aanzuiveringsregeling. Ook de verhuurder wordt daarbij tot redelijkheid aangespoord aangezien hij -bij de niet-totstandkoming van een minnelijk akkoord- het risico loopt dat bv. de achterstallige huurgelden in de gerechtelijke fase geheel of gedeeltelijk door de rechter worden kwijtgescholden.

Artikel 1675/9 § 2, 2° tenslotte stelt de schuldenaar in de mogelijkheid om de beslagrechter⁸² toepassing van de zogenaamde “*Sociale clause*”⁸³ te vragen. Deze clause lijkt een aanvaardbare bescherming aan de schuldenaar te geven, zonder dat het goed daardoor volledig wordt geïmmobiliseerd.

D. FISCALE SCHULDVORDERINGEN

Sommige bepalingen van dit voorstel kunnen ook niet onverminderd worden toegepast op fiscale schuldvorderingen. Hoewel dit niet betekent dat de fiscus volledig buiten het voorgestelde systeem moet blijven, moeten fiscale schuldvorderingen -omwille van hun publiekrechtelijke aard- toch een speciaal statuut worden toegekend⁸⁴ (artikel 1675*duodecies* § 3, 2° van het ontwerp).

Aldus stuit men op Grondwettelijke bezwaren wanneer de regels van de kwijting⁸⁵ op fiscale schuldvorderingen zouden worden toegepast. Immers, indien men kwijting van belastingschulden in het kader van deze procedure zou toestaan, ontstaat er een fundamentele ongelijkheid tussen enerzijds de debiteurs die zich aan deze procedure hebben overgegeven en anderzijds zij die volharden en alsnog hun schulden proberen af te betalen. Ingevolge artikel 172 G.W.⁸⁶ kan de fiscus noch vrijwillig (tijdens de minnelijke fase), noch onder dwang van de rechter (tijdens de gerechtelijke fase), kwijting toestaan. Dit “*voordeel*”⁸⁷ van de fiscus zou echter -zoals verder zal blijken- kunnen gecompenseerd worden door in de wettekst de mogelijkheid te voorzien om de belastingschulden op langere termijn te voldoen.⁸⁸

Ook inzake de vermindering of opheffing van rentevoeten en de kwijting van belastingverhogingen of fiscale boeten stellen er zich problemen. Aangezien

⁸² Normaal is enkel de vrederechter hiervoor bevoegd.

⁸³ Art. 11 Woninghuurwet.

⁸⁴ Voor een grondige bespreking, zie uiteenzetting van de heer PARISIS van het Kabinet van de minister van Financiën. *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 70.

⁸⁵ Art. 1675/10§1

⁸⁶ Het nieuwe artikel 172 G.W. bepaalt dat geen voorrecht inzake belastingen kan worden toegekend en dat elke vermindering of vrijstelling bij de wet moet worden bepaald.

⁸⁷ Aangezien kwijting onmogelijk is behoudt de administratie dus het recht om op het einde van de procedure haar “*volledige*” schuldvordering terug te winnen.

⁸⁸ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 75.

de rentevoet wordt bepaald door bepalingen van openbare orde⁸⁹ en de vrijstelling van enerzijds nalatigheidsinteressen en anderzijds belastingverhogingen en fiscale boeten uitsluitend onder de bevoegdheid van respectievelijk de directeur⁹⁰ en de Minister van Financiën vallen, kunnen zij niet door de rechter worden gewijzigd. Enkel de vrijstelling van nalatigheidsinteressen en de kwijting van belastingverhogingen en fiscale boeten zouden aldus in overweging kunnen worden genomen⁹¹, althans in het kader van een “*minnelijke*” aanzuiveringsregeling.⁹²

In het kader van het uitstel van betaling dient eveneens gewezen te worden op regels van openbare orde die de “*oplegging*” van een uitstel door de rechter verhinderen. Het komt daarbij enkel de ontvanger toe om dit uitstel -op zijn eigen verantwoordelijkheid⁹³- te verlenen. Zelfs een beslissing van de directeur om de ontvanger van zijn verantwoordelijkheid te ontheffen ten aanzien van niet-invorderbare bijdragen⁹⁴ kan in geen geval gepaard gaan met een schulddelging aangezien de administratie de betaling ervan moet eisen van zodra de financiële toestand verbetering⁹⁵ vertoont. De ontvanger kan dus uitstel toekennen in de minnelijke fase -hetgeen immers een welkome compensatie zou zijn voor het voordeel inzake kwijting dat de fiscus aldaar geniet⁹⁶-, zonder daartoe echter door de rechter in de gerechtelijke fase te kunnen worden gedwongen.

Spijts deze beperkingen beschikt de fiscus in de minnelijke fase over voldoende middelen om aan de aanzuiveringsregeling deel te nemen. Daarenboven mag niet uit het oog worden verloren dat ook hij hierbij een aanzienlijk belang kan hebben. Een gerechtelijke aanzuiveringsregeling daarentegen zou in beginsel geen invloed hebben op de belastingschulden.⁹⁷ Een afwezigheid van de opschorting van invorderingsmaatregelen en van een mogelijk uitstel van betaling -die immers het gehele opzet van een aanzuiveringsregeling

⁸⁹ Art. 414 W.I.B. en art. 91 B.T.W.-Wet.

⁹⁰ Art. 417 W.I.B. en art. 84*bis* B.T.W.-Wet.

⁹¹ Vermindering of opheffing van rentevoeten - andere dan nalatigheidsinteressen - blijken dus in geen geval mogelijk, noch in de minnelijke noch in de gerechtelijke fase.

⁹² Immers, aangezien de medewerking van de minister of de directeur niet door de rechter kan worden opgelegd, kunnen geen van voornoemde maatregelen deel uitmaken van een door de rechter “*opgelegde*” aanzuiveringsregeling.

⁹³ Op grond van artikel 66 van de gecoördineerde wetten betreffende de boekhouding van de Staat, is elke boekhouder geldelijk verantwoordelijk voor de invordering van de rechten en belastingen waarvan de inning hem wordt toevertrouwd. Slechts indien hij aantoonde dat de niet-invordering in geen geval aan zijn nalatigheid kan worden toegeschreven, kan hij van deze verantwoordelijkheid worden vrijgesteld.

⁹⁴ *Gedr.St.*, Kamer, 1991-92, nr. 274/3, 75.

⁹⁵ Wanneer er terug beslagbare goederen voorhanden zijn.

⁹⁶ Aangezien de andere schuldeisers bij kwijting worden benadeeld ten opzichte van de fiscus, pleit de heer PARISIS voor een wettelijke regeling waarbij ingeval van kwijting ten aanzien van de andere schuldeisers, aan de debiteur langere termijnen voor de aanzuivering van zijn belasting-schulden zouden worden voorzien.

⁹⁷ Noch kwijting, vrijstelling of uitstel blijken immers mogelijk.

zouden doorkruisen-, noopt aldus tot een bijkomend wettelijk optreden waarbij aan de rechter bijkomende bevoegdheden moeten worden toegekend.⁹⁸

E. SCHULDVORDERINGEN TOT HERSTEL VAN LICHAMELIJKE SCHADE

Het nieuwe wetsontwerp sluit bovendien die schuldvorderingen uit welke een schadevergoeding inhouden, toegestaan voor het herstel van lichamelijke schade, veroorzaakt door een onrechtmatige daad (artikel 1675*duodecies* § 3, 3°).

F. SCHULDVORDERINGEN VAN NUTSBEDRIJVEN

Aangezien de betaling van schulden⁹⁹ uit nutsvoorzieningen als een daad van normaal vermogensbeheer dient te worden beschouwd, kunnen -overeenkomstig het begrip “*lopende verrichtingen*” uit het faillissementsrecht- ook na de beschikking over de ontvankelijkheid de betalingen worden verdergezet, zelfs zonder toestemming van de beslagrechter. Immers, wanneer voor deze nochtans vitale basisbehoeften de normale weg -met name de voorafgaandelijke toestemming door de beslagrechter- zou worden bewandeld, is het bij eventuele vertragingen niet denkbeeldig dat gas, water of elektriciteit al zouden zijn afgesloten alvorens de rechter tot een besluit komt. Op de eventuele achterstallige schulden kunnen alle door artikel 1675/9 § 2 bepaalde maatregelen worden toegepast, inclusief de kwijting ervan. In artikel 1675*sexies* van het wetsontwerp wordt bovendien uitdrukkelijk bepaald dat de leverancier van nutsvoorzieningen geen aanspraak kan maken op de exceptio non adimpleti contractus, ongeacht het tijdstip waarop hij er een beroep heeft op gedaan. Deze uitzondering is verantwoord om de debiteur een menswaardig bestaan te verzekeren

⁹⁸ Waarbij de rechter bv. uitstel van betaling zou kunnen opleggen.

⁹⁹ Het gaat hier wel te verstaan om die schulden welke ontstaan zijn tijdens of na de beschikking over de ontvankelijkheid en niet over achterstallige schulden.

G. RESTSCHULDEN NA FAILLISSEMENT

Ingevolge artikel 1675*undecies* § 3 van het ontwerp kan de rechter geen kwijting verlenen voor de restschulden na faillissement. Zoals blijkt uit artikel 1675*bis* van het ontwerp betekent dit echter niet dat de ex-gefaillieerde geen beroep kan doen op de aanzuiveringsregeling. Wel moet hij wachten tot de afsluiting van zijn faillissement. Vermits de ratio die achter het verbod tot kwijting schuil gaat -met name interferentie met de procedure van verschoonbaarheid uit de voorgestelde Faill.W. te vermijden- er een is die enkel geldt ten aanzien van kooplui die een faillissement zullen ondergaan onder deze nieuwe faillissementsprocedure, moet de vraag worden gesteld of het wel billijk is het regime van de kwijting ook aan kooplui die onder het huidig faillissementsstelsel worden gevonnist, te onthouden. Aldus zou men in een overgangsbepaling kunnen voorzien waarbij die handelaars welke onder het huidig faillissementsregime ressorteren, toch aanspraak op kwijting zouden kunnen maken vermits zij de kans van verschoonbaarheid hebben gemist.

BESLUIT

Het lijkt geen twijfel dat het verhaalsrecht van de schuldeisers, als fundament van het privaat vermogensrecht, van essentieel belang is voor een eco-nomisch bestel. De vraag is echter of dit principe -en bijgevolg een levens-lange aansprakelijkheid van de debiteur voor de door hem aangegane schulden- moet gehandhaafd worden ten aanzien van personen die nagenoeg geen activa meer bezitten en toch niets meer zullen opleveren aan de schuldeisers.

Met de vaststelling dat een regeling, zelfs één met inbreuken op dit verhaalsrecht, op lange termijn voor de rechts- en contractszekerheid wellicht gunstiger is dan helemaal geen of geen afdoende regeling en eindeloze gedingen voor de rechtbanken, stond de wetgever voor de moeilijke taak een evenwicht tussen twee fundamentele beginselen in ons recht, m.n. het verhaalsrecht van de schuldeisers (artikelen 7 en 8 Hyp. W.) en het recht van de schuldenaar op een menswaardig bestaan (artikel 23 G.W.), tot stand te brengen of ten minste te herstellen.

Dat de levenslange aansprakelijkheid en haar soms perverse gevolgen de debiteur in een situatie plaatsen die reeds lang niet meer verenigbaar is met de huidige opvattingen over een menswaardig bestaan, bracht er de wetgever niet alleen toe in een collectieve regeling van schulden van particuliere debiteuren te voorzien, bovendien laat zij ook in ons recht -onder invloed van de gewijzigde faillissementsfilosofie- de gedachte van een “*fresh start*” ingang vinden.

Evenals de noodzakelijkheid staan echter ook de beperkingen van zulke verregaande inbreuken op de thans geldende beginselen vast. Gezien de mogelijke misbruiken kunnen zij slechts met de meeste omzichtigheid worden

gehanteerd. Hoewel terecht wordt gesteld dat “de meeste beoefenaren van het privaatrecht slechts met bevende handen wijzigingen zullen willen aanbrengen (en thans hebben aangebracht) aan de verhaalsaansprakelijkheid van debiteuren”¹⁰⁰, lijkt deze nieuwe benadering echter niet alleen veld te winnen maar tevens onafwendbaar geworden. De mogelijke misbruiken wegen immers niet meer op tegen de nadelige gevolgen die debiteuren, evenals de maatschappij, wegens het gebrek aan een afdoende regeling ondervinden.

Wanneer men de nieuwe bepalingen onderzoekt, dringt zich dan ook de conclusie op dat een billijk evenwicht werd gevonden tussen doelmatigheid en rechtvaardigheid, tussen enerzijds het verhaalsrecht van de schuldeisers en anderzijds het recht van de debiteur op een menswaardig bestaan. Waar echter vooral de wijzigingen die in laatste instantie aan het ontwerp werden aangebracht¹⁰¹ ruimte laten om dit moeizaam bereikte evenwicht te verstoren, zal het welslagen van deze regeling eens te meer afhangen van het beleid van de rechter.

¹⁰⁰ DIRIX, E., *De Gerechtsdeurwaarder*, 8.

¹⁰¹ Het betreft hier voornamelijk de mogelijke inbreuken op de artikelen 1408 e.v. Ger.W., het afzien van de oprichting en tussenkomst van het Fonds ter voorkoming en bestrijding van overmatige schuldenlast, het verlengen van de duur van de aanzuiveringsregeling,...